

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Економічний факультет

Кафедра економічної кібернетики

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ НА ПОКАЗНИКИ
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН**

студента 2 курсу магістратури
спеціальності 051 «Економіка»
ОНП «Економічна кібернетика»
денної форми навчання
Купрійова Андрія Олександровича

Науковий керівник:
кандидат економічних наук, асистент
Наумова Марія Олександрівна

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань

Студент _____

Роботу допущено до захисту перед ЕК
рішенням кафедри економічної кібернетики
від 11 травня 2023 р., протокол No 5

Завідувач кафедри:

доктор економічних наук, професор
Ляшенко Олена Ігорівна _____

КИЇВ – 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра містить: 71 ст., 2 рис., 6 табл., 57 джерел, додатки.

Ключові слова: гендер, гендерна нерівність, дискримінація за статтю, економічний розвиток, показники економічного зростання, економетричні моделі.

Об'єкт дослідження: гендерна нерівність, а саме соціальні відмінності у можливостях, спричинені довільним, необґрунтованим, невиправданим обмеженням прав і можливостей людей залежно від їх гендерної ознаки.

Мета дослідження: вивчення явища економічної та інших видів дискримінації жінок; дослідження впливу рівня гендерної нерівності в країні на темпи економічного розвитку та зростання.

Методи дослідження: прийоми прикладного економічного та статистичного аналізу.

RESUME

MODELING THE IMPACT OF GENDER INEQUALITY ON ECONOMIC GROWTH INDICATORS OF EUROPEAN COUNTRIES

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Faculty of Economics, Department of Economic Cybernetics

Key words: gender, gender inequality, gender discrimination, economic development, indicators of economic growth, econometric models.

The graduation research of student Kupriiov Andrii

deals with PhD in Economics, Assistant professor M. Naumova.

Pages 71, tables 6, bibliog. 57, append. 2.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ.....	7
1.1 Гендерна нерівність: поняття, види та причини виникнення.....	7
1.2. Характеристика наслідків гендерної нерівності в різних сферах життя	14
1.3. Методи оцінки та вимірювання рівня гендерної нерівності	17
1.4. Нормативно-правове регулювання захисту від гендерної дискримінації в Україні та світі.....	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РІВНЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ	28
2.1. Вплив гендерної нерівності на економічне зростання країни.....	28
2.2. Методологія оцінювання взаємозв'язку дискримінації на основі гендерної ознаки та показників економічного розвитку країни	33
2.3. Сучасний стан рівня гендерної нерівності в Україні та світі.....	36
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	43
РОЗДІЛ 3. ПОБУДОВА ТА ОЦІНКА МОДЕЛЕЙ ВПЛИВУ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН.....	44
3.1. Статистичний аналіз взаємозв'язку показників гендерної нерівності та економічного розвитку країни.....	44
3.2. Побудова моделей взаємозв'язку між рівнем гендерної дискримінації та економічним зростанням на основі панельних даних.....	47
3.3. Розробка рекомендацій щодо усунення гендерної нерівності та її негативних наслідків	55
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	57
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Актуальність теми. Гендерна рівність є важливою складовою соціально-економічного розвитку країни. Велика кількість досліджень довела, що гендерні фактори суттєво впливають на економічне зростання країни. Це пов'язано насамперед із активізацією участі жінок у суспільних процесах та бізнес-діяльності.

Однак, війна в Україні, пандемія COVID-19, нинішнє зростання цін на продовольство та енергоносії та інші чинники, такі як зміна клімату, збільшили і без того великі гендерні розриви, непропорційно вплинувши на робочі місця, доходи та безпеку жінок.

У всьому світі 64 млн жінок втратили роботу під час пандемії (вдвічі більше, ніж чоловіків), тому що жінки частіше працюють на неофіційній, тимчасовій та неповній зайнятості — типи робіт, які роботодавці, як правило, скорочують першими під час економічного спаду. з меншою оплатою праці та меншим соціальним захистом. Приблизно 80% людей, переміщених через зміну клімату, становлять жінки (UNDP, 2016).

Саме тому усунення гендерної диспропорції, яка стримує економічний потенціал жінок є актуальною темою для сучасних досліджень. Забезпечення рівності можливостей і потенціалу для участі в економіці може стати каталізатором для швидшого відновлення після нещодавніх потрясінь і потужним двигуном зростання для більш стійких і інклюзивних економік у майбутньому. Гендерна рівність пліч-о-пліч із макроекономічною та фінансовою стабільністю, може стимулювати економічне зростання, покращувати ефективність приватного та державного секторів та зменшувати нерівність у доходах.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є вивчення явища економічної та інших видів дискримінації жінок; дослідження впливу рівня гендерної нерівності в країні на темпи економічного розвитку та зростання.

Поставлена мета дослідження зумовила необхідність вирішення **наступних завдань:**

- розглянути теоретичні аспекти виникнення та розвитку гендерної нерівності;
- ознайомитися з нормативно-правовими актами щодо захисту від гендерної дискримінації;
- дослідити вплив дискримінації за гендером на економічну та інші сфери діяльності;
- дослідження сучасного стану рівня гендерної нерівності в Україні та світі;
- аналіз моделей взаємозв'язку показників гендерної нерівності та економічного зростання в країні;
- розробити практичні рекомендації щодо усунення гендерного розриву та спричинених ним негативних економічних та соціальних ефектів.

Об'єктом дослідження є гендерна нерівність, а саме соціальні відмінності у можливостях, спричинені довільним, необґрунтованим, невинуватим обмеженням прав і можливостей людей залежно від їх гендеру.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти взаємозв'язку між гендерною нерівністю та показниками темпів економічного розвитку країни.

Інформаційною базою дослідження є науково-дослідницькі роботи вітчизняних та зарубіжних авторів; періодичні видання у фахових економічних виданнях; наукова література економічного характеру; інформація, яка розміщена в мережі Інтернет. Вагомий внесок у дослідження впливу гендерної нерівності на економічне зростання країни зробили такі вчені-економісти, як: Родрігес Е.В. [16], Мінасян А., Зенкер Ю., Класен С., Воллмер С [17], Бертай А.С., Дордевич Л., Север К. [20], Альтузарр А., Галвес-Галвес К. та Гонсалес-Флорес А [42]. Серед українських вчених слід виділити Харламову Г.О., Ставицького А.В., Наумову М.О. [37], Вінську О.Й., Токар В.В. [1], Крушельницьку Т.А., Матвеєву О.Ю. та Наумова В.М. [8].

Методи дослідження. У роботі були використані методи економетричного аналізу даних, зокрема, метод найменших квадратів та множинної регресії. Для

оцінки впливу різних факторів на економічне зростання було побудовано кілька моделей залежності узагальненим методом моментів.

Наукова новизна роботи полягає у: визначенні залежності між рівнем гендерної асиметрії в країні та показниками зростання економіки; розробці практичних рекомендацій щодо нівелювання гендерного розриву, що сприятиме вивільненню невикористаного економічного потенціалу жінок.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра містить вступ, три розділи, висновок та додаток, викладених на 71 сторінці. У роботу включено 2 рисунки, 6 таблиць, 2 додатки і список літератури з 57 найменувань.

Вступ містить обґрунтування актуальності теми, формулювання мети та задач роботи, визначає зміст і методи виконання роботи.

У першому розділі проаналізовано поняття гендерної нерівності, її основні види та передумови виникнення. Досліджено питання наслідків гендерної нерівності на різні сфери життя, а також висвітлено основні аспекти нормативно-правового регулювання захисту від гендерної дискримінації.

У другому розділі здійснено огляд літератури на схожу тематику, описано методологію побудови моделей впливу гендерної нерівності на економічне зростання. Здійснено аналіз сучасного стану гендерної нерівності в Україні та світі.

У третьому розділі проведено попередній статистичний аналіз та побудовано ряд математичних моделей впливу гендерної нерівності на економічне зростання, проведено порівняння різних методик, розкрито найбільш значущу методологію.

Висновок містить опис результатів досліджень.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ

Гендерна нерівність є актуальною темою в сучасному суспільстві, оскільки її наслідки мають серйозний вплив на всі сфери життя людей. Відсутність рівних можливостей та прав для чоловіків та жінок створює перешкоди на шляху до стабільного економічного розвитку, а також призводить до порушення прав людини. В даному розділі ми розглянемо теоретичні аспекти виникнення гендерної нерівності в суспільстві, включаючи її поняття, види та причини виникнення, наслідки в різних сферах життя, методи оцінки та вимірювання рівня гендерної нерівності, а також нормативно-правове регулювання захисту від гендерної дискримінації в Україні та світі. Ознайомлення з цими аспектами є важливим кроком у здійсненні заходів для покращення ситуації щодо гендерної рівності та захисту прав людини в цілому.

1.1. Гендерна нерівність: поняття, види та причини виникнення

Гендерна нерівність є складною соціальною проблемою, яка виникає в результаті дискримінації на основі гендерної ознаки і виявляється у нерівному розподілі можливостей, ресурсів та певних стереотипів. Цей розділ присвячений вивченню основних понять, видів та причин гендерної нерівності, що допоможе краще зрозуміти її сутність та наслідки в різних сферах життя. Такий аналіз дозволить побачити необхідність вирішення проблеми гендерної нерівності та розробки ефективних стратегій для подолання цієї соціальної проблеми.

Перед тим як розглянути поняття гендерної нерівності потрібно зрозуміти визначення статі та гендеру і побачити різницю між ними. У сучасних західних моделях «стать» визначається як біологічний статус людини як чоловіка чи жінки на основі анатомічних характеристик. Цей термін відноситься до біологічного та фізіологічного аспекту відмінностей між чоловіками чи жінками [45].

Тоді як концепція гендеру включає очікування щодо характеристик, здібностей, ймовірної поведінки та способів самовираження як жінок, так і чоловіків, що також називають феміністичною та маскуліністичною. Ця концепція корисна для аналізу того, як загальноприйняті практики узаконюють розбіжності між статями.

Відповідно до глосарію UNICEF гендер – це соціальний і культурний конструкт, який розрізняє відмінності в атрибутах чоловіків і жінок, дівчат і хлопчиків і відповідно стосується ролей і обов'язків у суспільстві та повсякденному житті. Отже, гендерні ролі та інші атрибути змінюються з часом і залежать від різних культурних контекстів [29].

Що ж стосується гендерної нерівності, оскільки це досить складне явище, що ґрунтується на різних чинниках, то формулювання її визначення може варіюватися в залежності від контексту та цілей дослідження. Однак загальний зміст поняття залишається однаковим - це нерівність між чоловіками та жінками, яка перешкоджає рівному розподілу ресурсів.

Відповідно до визначення Європейського інституту із гендерної рівності (EIGE) гендерна нерівність – це правова, соціальна та культурна ситуація, в якій стать та/або гендер визначають рівень доступу до різних прав та свобод, що відображається в нерівному доступі до прав або користуванні ними, а також у прийнятті та поширенні стереотипних соціальних і культурних ролей. Ключовою ознакою наявності гендерної нерівності є нерівномірний у співвідношенні статі або гендеру доступ до різних матеріальних і нематеріальних ресурсів і активів суспільства та контроль над ними [3].

В загальному дана негативна ситуація виникає внаслідок гендерної дискримінації, тобто будь-якого негативного ставлення до людей на основі їх гендерної приналежності, яке призводить до нерівного розподілу можливостей, доступу до ресурсів та позицій у суспільстві.

Розуміння походження гендерної нерівності може допомогти нам краще зрозуміти проблему, яка негативно впливає на сучасне суспільство та знайти більше інструментів для боротьби з нею.

Велика частина гендерної нерівності має свої корені в відмінностях між чоловіками та жінками в суспільстві. Якщо говорити про біологічний аспект, ця різниця проявляється двома ключовими способами: жінки є фізіологічно спроможними народжувати та вигодовувати дітей грудьми, а чоловіки ні. Хоча ми бачимо з цього те, що гендерні ролі в суспільних взаємовідносинах пов'язані з біологією, але набагато більше є сконструйованим суспільством явищем.

Перші ознаки гендерної нерівності з'явилися ще у той час, коли людські общини відмовилися від кочівного способу життя на користь сільськогосподарських поселень. Про це йдеться в дослідженні, опублікованому в *European Journal of Archaeology* [23], яке проаналізувало могили віком від 5000 до 8000 років на Піренейському півострові.

Розповіді про історичну гендерну нерівність здебільшого зосереджені в письмових записах. Наприклад, робота історика Герди Лернер на початку 1990-х років виявила, що до другого століття до нашої ери гендерна нерівність уже вкоренилася в суспільствах Близького Сходу. Але Лернер припускає, що культурна практика суспільного переважання чоловіків над жінками виникла в історії ще за певний час до появи письмових пам'яток [32].

У середньовіччі роль жінки в суспільстві залежала від соціального стану і звичаїв, що існували в ті часи. Більшість жінок працювали вдома, займалися домашніми справами та виховували дітей. Чоловіки ж займалися важкою фізичною працею та брали участь у війнах.

У 19-му столітті рух за права жінок почав набирати оберти і жінки стали активно боротися за свої права. На початку 20-го століття було отримано значні досягнення, такі як право на голосування та на рівні з чоловіками отримувати освіту.

У другій половині 20-го століття жінки стали активніше включатися в різні галузі праці та політики. З'явилися рухи, які боролися за рівність статей, а також були прийняті різні законодавчі акти, що сприяли поліпшенню становища жінок в суспільстві [37].

Зараз гендерні ролі поступово стають більш гнучкими та відкритими для змін. Жінки активно беруть участь у соціальному та економічному житті суспільства та займають високі посади в політиці, бізнесі та науці. Однак, дискримінація та гендерні стереотипи ще не зникли повністю, тому важливо продовжувати дослідження факторів, які впливають на виникнення даного негативного явища.

Гендерна нерівність виникає з взаємодії різних факторів, серед яких можна виділити суспільні, економічні, політичні, культурні та релігійні передумови.

Економічні передумови гендерної нерівності базуються на розподілі ресурсів між чоловіками та жінками та доступу до них. У більшості країн світу жінки займають менш оплачувані посади, їх доходи на 30-40% нижчі, ніж доходи чоловіків, що призводить до глибокої економічної нерівності між статями.

Також важливою причиною економічної нерівності є недостатня кількість жінок на керівних посадах та у сферах, де заробітна плата вища. Жінки можуть стикатися зі складнішими перешкодами на шляху до керівних посад, такими як стереотипні уявлення про жіноче керівництво та дискримінація на основі статі [34].

Політичні передумови гендерної нерівності включають низку факторів, які створюють та підтримують гендерну дискримінацію в суспільстві. Одним з головних факторів є недостатній рівень участі жінок у політичному житті країни, що веде до того, що жінки не мають достатньої влади та впливу на процеси, що відбуваються у державі.

Також важливою передумовою гендерної нерівності є стереотипне уявлення про роль жінки в політиці, яке є досить поширеним в більшості країн світу. Зазвичай жінки сприймаються як слабша стать, яка не здатна займатися політикою на рівних

з чоловіками умовах. Такі стереотипи часто відображаються в законодавстві та політичній культурі країни, що призводить до дискримінації жінок в політиці.

Нерідко політичні системи країн не забезпечують достатні можливості для жінок у галузі політики та не враховують їхні потреби у відповідному обсязі. Це може проявлятися в недостатній кількості жінок у законодавчих та виконавчих органах влади, обмеженому доступі до політичної інформації, нерівних умовах участі в виборах тощо. Всі ці фактори призводять до того, що жінки мають менше можливостей для впливу на політичне життя країни та захисту своїх прав та інтересів [38].

Культура може бути важливою передумовою для виникнення гендерної нерівності в суспільстві. У культурі визначаються традиції, норми та цінності, які формують уявлення про стать та роль жінок та чоловіків у суспільстві.

Культурні передумови гендерної нерівності можуть бути пов'язані зі стереотипами про стать, які засновані на припущеннях щодо ролі жінок та чоловіків у суспільстві. Наприклад, стереотип, згідно з яким жінка повинна бути домогосподаркою та мати дітей, а чоловік - годувальником родини, може призводити до обмеження можливостей жінок на ринку праці та інших сферах життя.

Культурні передумови гендерної нерівності також можуть мати вплив на освіту та виховання дітей, де традиційно чоловіки вважаються сильними та агресивними, а жінки - слабкими та підкореними. Це може впливати на уявлення дітей про стать та на їхні майбутні ролі у суспільстві.

Культурні передумови гендерної нерівності також виявляються у традиційних релігійних практиках, які можуть обмежувати можливості жінок та чоловіків у суспільстві [34].

Релігійні передумови гендерної нерівності відображаються в релігійних традиціях, обрядах та вченнях. В деяких релігіях, зокрема в ісламі та християнстві,

існує ідеологія патріархату, де чоловіки вважаються більш привілейованими і мають переважаючу роль у сім'ї та суспільстві.

Права жінок можуть бути трактовані по-різному в залежності від релігії, в якій вони виростають та вірують. Деякі релігії визнають повну рівність жінок та чоловіків, і надають жінкам право на навчання, працю, голосування та участь у політичному житті. В таких релігіях жінки можуть бути священниками, імамами, релігійними лідерами та відігравати активну роль у церковних інституціях.

Однак існують релігії, які дискримінують жінок, обмежуючи їх права та свободи. Наприклад, у деяких релігіях жінки не можуть стати священницями, входити до релігійних інституцій, виступати перед аудиторією або носити певний одяг. У таких випадках жінки можуть бути позбавлені можливості участі у релігійних церемоніях та ритуалах, а також участі в прийнятті релігійних рішень.

У багатьох країнах існує релігійна традиція, яка вважає жінок другорядними у порівнянні з чоловіками, що може призводити до порушення їх прав та свобод. У таких країнах жінкам заборонено вступати до політичних партій, працювати на високих посадах у державі або вести справу у суді. Така дискримінація на основі релігійних переконань може призвести до серйозної гендерної нерівності в суспільстві [4].

Суспільні передумови гендерної нерівності пов'язані зі стереотипними уявленнями про ролі жінок та чоловіків у суспільстві. Наприклад, у більшості культур жінки традиційно вважалися менш активними, менш конкурентоспроможними і менш здатними до виконання певних професійних завдань, ніж чоловіки.

Це менш відчутно, ніж деякі інші причини в цьому списку, але загальне мислення суспільства має значний вплив на гендерну нерівність. Те, як суспільство визначає відмінності та цінність чоловіків і жінок, відіграє головну роль у будь-якій сфері, будь то працевлаштування, правова система чи охорона здоров'я. Уявлення про гендер глибоко вкорінені, і хоча прогресу можна досягти за допомогою законів

і структурних змін, після великих змін часто виникає відторгнення. Крім того, коли є певний прогрес стосовно одного із аспектів нерівності, всім (і чоловікам, і жінкам) властиво ігнорувати інші прояви гендерної нерівності. Такі типи мислення підтримують гендерну нерівність і затримують значні зміни [4].

Усі ці фактори сприяють виникненню гендерної нерівності та створюють перешкоди для рівноправного доступу до ресурсів та можливостей для жінок та чоловіків.

Форми гендерної нерівності - це різні види дискримінації, які стосуються гендерної приналежності людей. Ці форми можуть проявлятися в різних сферах життя, таких як освіта, здоров'я, робота, політика тощо.

Однією з найбільш поширених форм гендерної нерівності є стереотипне уявлення про роль чоловіка та жінки в суспільстві. Такі стереотипи часто приводять до того, що жінки не мають доступу до окремих видів діяльності або професій, що традиційно вважається "чоловічими". Це може призводити до того, що жінки отримують менші заробітні плати та мають менші можливості для розвитку своєї кар'єри.

Об'єктивація та негативна репрезентація жінок - форми гендерної нерівності, які полягають в сприйнятті жінок як об'єктів чоловічої пожадливості, естетичної оцінки, реклами, культурних зразків тощо. Це приводить до того, що жінки сприймаються як об'єкти, якими можна володіти, підкорювати та використовувати на свій розсуд.

Об'єктивація жінок проявляється в рекламі, кіно та інших культурних продуктах, де жінки виступають у вигляді сексуальних об'єктів. Це має на меті залучити до товару або послуги більше чоловіків. Жінки, які виступають у ролі об'єктів, зазвичай зображені у розквіті сил та краси, а їх основна функція полягає в задоволенні потреб чоловіків.

Іншим видом гендерної нерівності, який витікає з попередніх, є насильство щодо жінок, яке може включати в себе фізичне, психологічне або сексуальне

насильство. Такі форми насильства можуть бути спричинені великою кількістю чинників, таких як нерівність влади, економічна залежність, культурні та релігійні уявлення про роль чоловіка та жінки в суспільстві [41].

При дослідженні форм гендерної нерівності, які зазвичай пов'язані з професійними та кар'єрними можливостями, також виділяють такі поняття як «скляна стеля» та «липка підлога». «Скляна стеля» відноситься до невидимих перешкод, які заважають жінкам розширити свої можливості у кар'єрному рості, досягти високих посад або бути на рівні з чоловіками у певній професії.

«Липка підлога» - це форма гендерної нерівності, пов'язана з нерівним розподілом домашніх обов'язків та опіки над дітьми. Жінки зазвичай не мають такої ж самої можливості, як і чоловіки, щоб витратити час на кар'єру або освіту через те, що їх очікує більша відповідальність за сім'ю та домашні обов'язки [50].

Підсумовуючи, можна сказати, що гендерна нерівність є складною проблемою, яка існує у більшості суспільств. Вона виникає через різні соціокультурні, економічні, політичні та інші передумови. Гендерна нерівність проявляється у різних формах, таких як об'єктивація жінок, «скляна стеля», «липка підлога» та інші. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу, який включає в себе як законодавчі, так і культурно-соціальні заходи.

1.2. Характеристика наслідків гендерної нерівності в різних сферах життя

Один з важливих аспектів дослідження гендерної нерівності - це характеристика наслідків цієї нерівності в різних сферах життя. Розглянемо найбільш критичні сфери суспільної діяльності людей, де гендерна нерівність має значний вплив.

Нерівний доступ до освіти. У всьому світі жінки все ще мають менший доступ до освіти, ніж чоловіки. 25% молодих жінок у віці 15-24 років не закінчують початкову школу. Ця група становить 58% людей, які не мають базової освіти. З усіх неписьменних людей у світі дві третіх - жінки. Коли дівчата не отримують освіти на

тому ж рівні, що й хлопчики, це має величезний вплив на їхнє майбутнє та можливості, які вони отримають.

Відсутність рівності у працевлаштуванні. Лише 6 країн світу надають жінкам однакові з чоловіками законні права на роботу. Насправді більшість економік надають жінкам лише близько 75% прав чоловіків. Дослідження показують, що якщо працевлаштування стає більш рівноправним, це позитивно впливає на інші сфери, для яких характерна гендерна нерівність.

Поділ праці. Одним із наслідків гендерної нерівності в сфері зайнятості є розподіл праці. У більшості суспільств існує невід'ємне переконання, що чоловіки краще підготовлені для виконання певної роботи. Здебільшого це робота, яка оплачується найкраще. Ця дискримінація призводить до нижчих доходів жінок. Жінки також беруть на себе основну відповідальність за неоплачувану працю. Тому, навіть будучи оплачуваною робочою силою, вони мають додаткову роботу, яка ніколи не отримує фінансового визнання.

Відсутність правового захисту. Згідно з дослідженням Світового банку, більше одного мільярда жінок не мають правового захисту від домашнього сексуального чи економічного насильства. У багатьох країнах також бракує правового захисту від агресивних дій на робочому місці, у школі та в громадських місцях. Ці місця стають небезпечними і беззахисним жінкам часто доводиться приймати рішення, які ставлять їх під загрозу або обмежують їхні права та свободи [12].

Відсутність тілесної автономії. Багато жінок у всьому світі не мають влади над власним тілом, або не мають змоги приймати рішення, стосовно власного материнства. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 200 мільйонів жінок, які не хочуть завагітніти, не використовують засоби контрацепції. Існують різні причини для цього, такі як відсутність варіантів, обмежений доступ і культурна/релігійна опозиція. У світовому масштабі близько 40% вагітностей не плануються, і хоча 50% з них закінчуються абортами, 38% закінчуються пологами.

Ці матері часто потрапляють у фінансову залежність від іншої людини чи держави, втрачаючи свободу [11].

Погане медичне обслуговування. Окрім обмеженого доступу до контрацепції, жінки загалом отримують медичну допомогу нижчої якості, ніж чоловіки. Це пов'язано з іншими причинами гендерної нерівності, такими як відсутність освіти та можливостей працевлаштування, що призводить до того, що більше жінок перебувають у бідності. Вони менш імовірно зможуть дозволити собі якісне медичне обслуговування. Також на даний момент проведено менше досліджень хвороб, більш характерні для жінок, ніж чоловіків, таких як аутоімунні розлади та хронічні больові стани. Багато жінок зазнають дискримінації від лікарів, що збільшує гендерний розрив у якості охорони здоров'я.

Відсутність релігійної свободи. Коли зазіхають на релігійну свободу, найбільше страждають жінки. За даними Всесвітнього економічного форуму, коли екстремістські ідеології (такі як ІДІЛ) проникають у спільноту та обмежують свободу віросповідання, гендерна нерівність погіршується [2]. У дослідженні, проведеному Джорджтаунським університетом і Університетом Брігама Янга, вчені змогли пов'язати релігійну нетерпимість із здатністю жінок брати участь в економіці. Коли є більше релігійної свободи, економіка стає більш стабільною завдяки участі жінок.

Відсутність політичного представництва. З усіх національних парламентів на початок 2019 року жінки займали лише 24,3% місць. Станом на червень 2019 року 11 глав держав були жінками. Незважаючи на прогрес у цій сфері протягом багатьох років, жінки все ще дуже мало представлені в уряді та політичному процесі. Це означає, що певні питання, які жінки-політики схильні порушувати – наприклад, відпустка по догляду за дитиною та догляд за дитиною, пенсії, закони про гендерну рівність і гендерне насильство – часто ігноруються.

Отже, гендерна нерівність призводить до обмеження можливостей жінок в різних сферах життя, таких як освіта, здоров'я, ринок праці, політика та

відображається на їхньому соціальному становищі, досягненнях та благополуччі. Крім того, це може впливати на економічний та соціальний розвиток країни в цілому. Розуміння наслідків гендерної нерівності важливе для прийняття дієвих заходів з її зменшення та досягнення гендерної рівності.

1.3. Методи оцінки та вимірювання рівня гендерної нерівності

Оцінка рівня гендерної нерівності в суспільстві є дуже важливою, оскільки допомагає виявити та аналізувати різноманітні форми дискримінації та нерівності на основі статевої приналежності.

Така оцінка може бути корисною для розробки політики, законодавства та програм, спрямованих на зменшення нерівномірного розподілу ресурсів, підвищення рівня рівноправності та покращення життєвих умов людей незалежно від їх статі.

Показники гендерної нерівності дозволяють краще планувати та діяти. Їх можна використовувати для оцінки результатів заходів і політики, орієнтованих на гендерну проблематику, та допомогти виявити перешкоди для досягнення успіху. Вони можуть надати важливу інформацію для коригування програм і заходів, щоб вони краще досягали цілей гендерної рівності та не створювали негативного впливу на жінок і чоловіків. Вони також можуть бути використані для вимірювання гендерного мейнстріму в організаціях.

Гендерні оцінки можуть бути використані для забезпечення відповідальності інституцій за їхні зобов'язання щодо гендерної рівності. Гендерні показники та відповідні дані можуть показати розбіжності між зобов'язаннями, які багато урядів та інших установ взяли на себе на всіх рівнях – наприклад, ратифікувавши Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) – та їх фактичним виконанням і впливом. Вони можуть бути використані для того, щоб притягнути політиків до відповідальності за їхні дії або бездіяльність.

Оцінки можуть допомогти стимулювати зміни через процеси збору даних. Наприклад, обговорення у фокус-групах або під час індивідуальних інтерв'ю можуть допомогти підвищити обізнаність щодо певних питань. Вони можуть стимулювати обговорення та спонукати учасників до визнання спільного досвіду, пов'язаного з чутливими темами.

Для цього використовуються низка різних показників. Вони можуть стосуватися кількісних показників, заснованих на статистичних даних, деагрегованих за статтю, наприклад, надають окремі показники грамотності для чоловіків і жінок. Гендерні показники також можуть фіксувати якісні зміни – наприклад, підвищення рівня розширення прав і можливостей жінок або зміни ставлення до гендерної рівності.

Однак, як зазначено вище, важливо адаптувати їх до конкретних регіонів, країн і місцевих ситуацій, де це можливо. Важливо також переконатися, що вони відображають гендерні проблеми наскрізним чином, а не лише стосовно сфер, явно пов'язаних із гендерною нерівністю.

Індекс гендерного розвитку (GDI) коригує індекс людського розвитку (HDI) для гендерної нерівності в трьох вимірах, які охоплює індекс людського розвитку (HDI), тобто очікувана тривалість життя, освіта та дохід. Важливо зазначити, що GDI не є конкретним показником гендерної нерівності.

Показник гендерного розширення прав і можливостей (GEM) спрямований на вимірювання відносного представництва жінок в економічній і політичній владі. Він розглядає гендерні розриви в політичному представництві, на професійних і керівних посадах в економіці, а також гендерні розриви в доходах [8].

GDI та GEM слід використовувати з обережністю: вони корисні для виявлення гендерних розривів у країнах, що розвиваються, а не для загальної картини зростання чи освіти. Однак багато в чому вони обмежені. Одна з проблем полягає в тому, що показники є надто широкими, щоб відображати численні виміри гендерної рівності. Спосіб компенсувати це може полягати у використанні GEM та GDI у

поєднанні з показниками додаткових вимірів рівності, таких як особиста безпека та гідність, дозвілля жінок та гендерний баланс у прийнятті рішень.

У 2009 році формуються конкретні пропозиції щодо цих двох гендерних індикаторів. Вони включають розрахунок чоловічого та жіночого HDI, а також індекс гендерного розриву (GGI) замість GDI, який можна інтерпретувати більш прямо як міру гендерної нерівності [46].

Крім цього було розроблено міжнародні зведені індекси для вимірювання гендерної рівності, частково для доповнення та розширення GDI та GEM. Наприклад, Індекс гендерної рівності (GEI) від Social Watch об'єднує показники як GDI, так і GEM, з окремим рейтингом гендерної рівності, оціненим за трьома параметрами [46]:

- освіта: вимірюється розривом у грамотності між чоловіками та жінками та рівнем охоплення чоловіків та жінок початковою, середньою та вищою освітою;
- участь в економіці: вимірюється відсотком жінок і чоловіків на оплачуваних роботах, за винятком сільського господарства, і співвідношенням доходів чоловіків і жінок;
- розширення прав і можливостей: вимірюється відсотком жінок на професійних, технічних, управлінських та адміністративних посадах, а також кількістю місць, які жінки мають у парламенті та на міністерських посадах, які приймають рішення.

Індекс гендерного розриву (GGI) Всесвітнього економічного форуму також використовує широкий спектр параметрів і показників (табл. 1.1). Частина інновацій GGI полягає в його методах вимірювання, які поєднують кількісні набори даних із якісними вимірюваннями з опитування керівників Всесвітнього економічного форуму, опитування 9000 бізнес-лідерів у 104 країнах.

Серед недоліків GEI та GGI можуть бути обмежені кількістю доступних даних: у багатьох країнах національні статистичні дані обмежені, що ускладнює вимірювання всіх показників, пов'язаних з GEI та GGI. Незважаючи на те, що GGI

є детальним і комплексним інструментом, вимоги до даних настільки складні, що наразі його можна використовувати лише для вимірювання рівнів гендерної рівності в 58 країнах. GEI вимірює значно менший діапазон показників, ніж GGI, але його можна застосувати до 130 країн [46].

Таблиця 1.1

Складові індексу гендерного розриву (GGI)

Група показників	Показники
Економічна залученість	Рівень безробіття чоловіків і жінок; рівень економічної активності та розмір компенсації за однакову працю.
Економічні можливості	Тривалість відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами; кількість жінок на керівних посадах; наявність державних закладів догляду за дітьми; нерівність в оплаті праці чоловіків і жінок
Політичні можливості	Кількість жінок-міністрів; частка місць у парламенті; кількість жінок, які займають вищі законодавчі та управлінські посади; кількість років, протягом яких жінка була главою держави.
Доступність освіти	Рівень грамотності; рівень охоплення початковою, середньою та вищою освітою; середня кількість років навчання.
Здоров'я та добробут	Ефективність зусиль урядів щодо зменшення бідності та нерівності; рівень народжуваності серед підлітків; відсоток пологів, прийнятих кваліфікованим медичним персоналом; показники материнської та дитячої смертності.

Джерело: [40].

Ще одним серйозним недоліком як GGI, так і GEI є те, що жоден із них не включає показники неофіційної праці, неоплачуваної та репродуктивної праці. Вони

мають вирішальне значення для розуміння участі жінок в економіці, оскільки значна частина роботи жінок виходить за межі офіційного сектора.

Міжнародні показники не завжди добре передаються на місцевий або регіональний рівень. Гендерна нерівність проявляється по-різному залежно від соціального, культурного чи політичного контексту. Наприклад, звіт ЕКЛАК за 2004 р. про прогрес Карибського басейну на шляху до ЦРТ підкреслив обмежену корисність індикаторів ЦРТ [47]. GEM, були адаптовані до регіонального контексту.

Індекс гендерної рівності та розвитку в Африці (AGDI): AGDI був розроблений, щоб надати африканським політикам відповідний інструмент для моніторингу прогресу на шляху до гендерної рівності та допомогти відстежувати прогрес у виконанні конвенцій, які були ратифіковані африканськими країнами, включаючи Дакарську платформу. для дії (UNECA 2004) [44]. Він відрізняється від міжнародних GDI та GEM, відходом від показників валового внутрішнього продукту (ВВП). AGDI включає в себе кількісний інструмент із 42 індикаторів, дезагредованих за статтю (індекс гендерного статусу), а також якісну оцінку рівня реалізації ключових прав жінок і національних, регіональних і міжнародних документів щодо гендерної рівності, таких як конвенції та угоди з прав людини.

На рівні країни гендерні показники є ключовими для дотримання зобов'язань щодо гендерної рівності та сталого розвитку. Що стосується гендерних показників, які є ключовими відповідно до Цілей сталого розвитку в Україні слід зазначити: співвідношення гендернообумовленого та домашнього насильства щодо чоловіків та жінок, рівень розподілу відповідальності за управління домашнім господарством і виховання дітей, рівність можливостей представництва на найвищих рівнях прийняття рішень у політичному та суспільному житті, доступ населення до послуг з планування сім'ї, рівень підліткової народжуваності, доступність економічних можливостей для жінок.

1.4. Нормативно-правове регулювання захисту від гендерної дискримінації в Україні та світі

Гендерна дискримінація - це одна з найбільш актуальних соціальних проблем, з якими стикається сучасне суспільство. Заборона гендерної дискримінації та захист прав на рівність між жінками та чоловіками є важливими завданнями, які стоять перед державою та міжнародними організаціями.

Україна відзначається рядом нормативних актів, які спрямовані на запобігання та боротьбу з гендерною дискримінацією, проте багато проблем залишаються невіршеними. Також важливо зазначити, що у різних країнах світу нормативно-правове регулювання захисту від гендерної дискримінації може відрізнятися за своїм характером та ефективністю.

Розглянемо деякі міжнародні норми та стандарти захисту від гендерної дискримінації:

Загальна декларація прав людини: Статті 2 і 23 стверджують, що не може бути розрізнення чи дискримінації за ознакою статі, включаючи право на рівну оплату праці [53].

Статут ООН: Концепція гендерної рівності була встановлена в основних керівних принципах Організації Об'єднаних Націй і однозначно відображає прихильність до рівності чоловіків і жінок у всіх аспектах людської діяльності. Зокрема, Статут Організації Об'єднаних Націй (статті 8 і 101) передбачає, що не повинно бути жодних обмежень щодо права чоловіків і жінок брати участь у будь-якій якості та на умовах рівності в її головних і допоміжних органах [22].

Пекінська платформа дій: Стратегічна ціль G.1 (у розділі «Жінки у владі та прийнятті рішень»), представлена на Четвертій всесвітній конференції Організації Об'єднаних Націй з питань жінок у 1995 році в Пекіні, стверджує, що Організація Об'єднаних Націй повинна вжити заходів для забезпечення рівного доступу жінок та повністю безперешкодної участі в управлінських структурах і процесі прийнятті рішень [19].

Конкретна мета ООН передбачає наступне:

- запровадити існуючу та прийняти нову політику та заходи щодо зайнятості з метою досягнення загальної гендерної рівності, особливо на професійному рівні та вище, до 2000 року, належним чином враховуючи важливість найму персоналу на якомога ширшій географічній основі, відповідно до з пунктом 3 статті 101 Статуту Організації Об'єднаних Націй;

- розробити механізми висунення жінок-кандидатів для призначення на керівні посади в ООН, спеціалізованих установах та інших організаціях і органах системи ООН;

- продовжувати збирати та поширювати кількісні та якісні дані про жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень та аналізувати їхній різний вплив на прийняття рішень і відстежувати прогрес у досягненні цілі Генерального секретаря щодо того, щоб жінки займали 50 відсотків керівних посад і посад, які приймають рішення, до 2000 року.

Організація Об'єднаних Націй та інші міжнародні організації повинні вжити заходів для усунення перешкод для просування жінок у своїх організаціях відповідно до Платформи дій.

Генерального секретаря просять взяти на себе відповідальність за координацію політики в рамках Організації Об'єднаних Націй щодо імплементації Платформи дій та за включення загальносистемної гендерної перспективи в усі види діяльності Організації Об'єднаних Націй, беручи до уваги мандати та відповідні органи. Генеральний секретар має розглянути конкретні заходи для забезпечення ефективної координації в реалізації цих цілей. З цією метою Генеральному секретарю пропонується створити посаду високого рівня в офісі Генерального секретаря, використовуючи наявні людські та фінансові ресурси, щоб діяти як радник Генерального секретаря з гендерних питань і сприяти забезпеченню системи широкого впровадження Платформи дій у тісній співпраці з Відділом у справах покращення становища жінок.

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/64/289 [48] про загальносистемну узгодженість створила новий орган ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, також відому як ООН-Жінки. У ньому зазначається що одним із пріоритетних напрямків діяльності є зміцнення інституційних механізмів для підтримки гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок.

Крім цього в даному документі постановляється, що мандат і функції Організації (ООН-Жінки) складатимуться з консолідованих мандатів і функцій (колишнього) Офісу спеціального радника з гендерних питань та покращення становища жінок, Відділу з питань покращення становища жінок, Фонду розвитку ООН в інтересах жінок і Міжнародного науково-дослідницького і навчального інституту з покращення становища жінок, з додатковою роллю керівництва, координації та сприяння підзвітності системи ООН у її роботі з гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, і що будь-які нові мандати підлягають затвердженню міжурядовим процесом [48].

Доповідь Генерального секретаря A/64/588 є комплексною пропозицією щодо загальної організації з гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок. Функції організації щодо покращення становища жінок описані у звіті Генерального секретаря A/64/588, на який спиралася резолюція A/RES/64/289 при створенні нової організації [25].

Україна також має ряд законів та актів, які регулюють захист від гендерної дискримінації та сприяють рівності між жінками та чоловіками. До таких актів відносяться:

Конституція України (статті 24, 53, 55). Конституція України захищає право на рівність перед законом без будь-якої дискримінації, зокрема на підставі статі [6].

Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків" встановлює норми, які забезпечують реалізацію рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, захист від будь-якої форми дискримінації на

підставі статі в різних сферах життя, зокрема, у праці, освіті, науковій діяльності, культурі, соціальній та політичній сферах, та встановлює механізми забезпечення рівних можливостей та прав жінок та чоловіків. Закон також містить положення щодо підвищення рівня усвідомлення гендерної рівності в суспільстві та підвищення кваліфікації фахівців у галузі гендерних студій [8].

Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" визнає домашнє насильство (в тому числі насильство на підставі статі) як серйозну проблему, яка порушує права та свободи жінок та чоловіків. Закон встановлює механізми запобігання та протидії домашньому насильству, включаючи захист жертв насильства та кримінальну відповідальність за насильство в родині. Крім того, закон передбачає забезпечення психологічної, медичної та правової допомоги жертвам домашнього насильства, зокрема, вживання заходів щодо захисту та реабілітації жінок та дітей, які стали жертвами домашнього насильства. Всі ці заходи спрямовані на забезпечення рівності прав та можливостей для жінок та чоловіків і попередження гендерної дискримінації [9].

Кодекс законів про працю України (статті 22, 24, 29, 32, 37, 38, 41, 42, 43, 47, 52, 56, 57, 60, 61, 64, 74, 77, 81, 84, 87, 109). Кодекс законів про працю України містить норми, що забезпечують рівність між жінками та чоловіками на робочому місці, зокрема, заборону дискримінації на підставі статі щодо зайнятості, оплати праці, умов праці та інше [5].

Закон України "Про охорону здоров'я" (статті 5, 12) визнає рівність прав на охорону здоров'я жінок та чоловіків, а також заборонує дискримінацію на підставі статі в сфері охорони здоров'я [10].

Крім цього, одним із останніх досягнень в галузі нормативно-правового регулювання захисту від проявів гендерної дискримінації стало ратифікація та набуття чинності 1 листопада 2022 року Стамбульської конвенції або Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством.

Прийняття Стамбульської конвенції мало велике значення для України, оскільки цей міжнародний документ містить комплексні заходи щодо запобігання та боротьби з насильством на підставі статі та гендерною дискримінацією. Конвенція визнає насильство на підставі статі як серйозну проблему, яка порушує права та свободи жінок та чоловіків, і закликає держави приймати конкретні заходи для запобігання та боротьби з цією проблемою.

Прийняття Стамбульської конвенції дало Україні засоби для укладення міжнародних договорів та співпраці з іншими країнами у боротьбі з насильством на підставі статі та гендерної дискримінації. Крім того, прийняття конвенції зобов'язало Україну вживати певні заходи для захисту прав жінок та дівчат, включаючи запровадження ефективних законів та механізмів їх виконання, розробку національної стратегії з протидії насильству на підставі статі, забезпечення доступу до психологічної, медичної та юридичної допомоги жертвам насильства.

Ці закони та акти створюють правову базу для захисту від гендерної дискримінації, визначають права та обов'язки стосовно рівності між жінками та чоловіками в різних сферах життя, забороняють дискримінацію на підставі статі та інших ознак. Проте необхідно зазначити, що багато проблем у цій сфері залишаються невирішеними і потребують подальших зусиль держави та суспільства.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У результаті аналізу теоретичних аспектів виникнення гендерної нерівності в суспільстві можна зробити декілька висновків.

Поняття гендерної нерівності описується як ситуація, коли люди на основі статі не мають рівних можливостей у різних сферах життя. Виникнення гендерної нерівності пов'язане зі складними соціальними, культурними та релігійними

чинниками, що включають у себе стереотипи, норми поведінки та культурні уявлення про роль чоловіків та жінок у суспільстві.

Наслідки гендерної нерівності виявляються в різних сферах життя, таких як праця, освіта, політика, здоров'я, та інші. Унаслідок цього, гендерна нерівність має серйозні наслідки для економіки та соціального розвитку країни.

Для вимірювання та оцінки рівня гендерної нерівності використовуються різні методи та індикатори, що дозволяють отримати об'єктивну картину ситуації та здійснити необхідні заходи для її покращення.

Нормативно-правове регулювання захисту від гендерної дискримінації є важливою складовою боротьби з гендерною нерівністю. В Україні на рівні законодавства прийнято низку актів, що забезпечують захист прав та інтересів жінок та чоловіків, та регулюють питання гендерної рівності. Також важливою є роль міжнародних документів та конвенцій, зокрема Стамбульської конвенції.

РОЗДІЛ 2. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РІВНЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

Вивчення впливу гендерної нерівності на економічне зростання країни є важливим та актуальним напрямком досліджень. Дослідження показують, що існування гендерної нерівності може призвести до економічних втрат, так як обмежує можливості талановитих та кваліфікованих жінок. Також гендерна нерівність може погіршувати якість життя людей і призводити до більшої кількості соціальних проблем. Дослідження показують, що країни, де існує менше гендерної нерівності, мають більший рівень економічного зростання, конкурентоспроможності та інноваційності. Тому вивчення впливу гендерної нерівності на економічне зростання країни є важливим для розуміння та зменшення економічних ризиків та збільшення конкурентоспроможності країни в світі.

2.1. Вплив гендерної нерівності на економічне зростання країни

За останні роки дослідження у галузі гендерної економіки виявили, що гендерна нерівність може бути однією з причин гальмування економічного зростання в країні. Це питання стало актуальним у зв'язку з тим, що в багатьох країнах жінки продовжують перебувати на низькооплачуваних роботах та мають менше можливостей для отримання вищої освіти, що несприятливо впливає на їхній та загально суспільний економічний розвиток. Огляд літератури щодо впливу гендерної нерівності на економічне зростання дозволить визначити основні проблеми та виклики у цій галузі, а також визначити можливі шляхи розв'язання цих проблем.

У дослідженні Елісон Васконеz Родрігес 2017 р. «Економічне зростання та гендерна нерівність: аналіз панельних даних для п'яти країн Латинської Америки» розглядається взаємозв'язок між фемінізацією ринку праці — що визначається як відносне збільшення рівня участі жінок у робочій силі та пропозиції жіночої робочої сили, виміряної в годинах — та економічним зростанням у п'яти країнах Латинської

Америци. З одного боку, ці тенденції відображаються в потенційному попиті, який може бути спрямуваний на економічне зростання. З іншого боку, умови, за яких жінки вступають і залишаються на ринку праці, визначатимуть їхній внесок у зростання з боку пропозиції (тобто на основі витрат). Функції пропозиції робочої сили розраховуються з використанням пропозиції в годинах, рівнях фемінізації та оціночної заробітної плати у функціях динамічного економічного зростання. Результати показують, що фемінізація робочої сили має позитивний зв'язок із економічним зростанням, тоді як збільшення пропозиції робочої сили (яке вимірюється в годинах) не має значимого впливу [16].

Далі розглянемо дослідження Вінської О. Й. «Гендерна рівність та соціально-економічний розвиток країн ЄС». В даній роботі досліджено взаємозв'язок між гендерною рівністю та валовим внутрішнім продуктом на душу населення. Основною методологічною базою дослідження взаємозв'язку є розрахунок коефіцієнта рангової кореляції Спірмена, що часто використовується для непараметричного вимірювання статистичної залежності. Для оцінки вірогідності зв'язку між гендерною рівністю та ВВП на душу населення було розраховано коефіцієнт детермінації та розподіл t-Ст'юдента [1].

Крім цього, досліджуючи тему впливу гендерної нерівності на економічне зростання країни, варто ознайомитися зі збірником практичних рекомендацій «Врахування гендеру в політекономічному аналізі: чому це важливо та як це зробити», випущеним 2018 р. Дана інструкція висвітлює переваги включення гендеру в політекономічний аналіз, що включає більш цілісну діагностику бідності та нерівності, здатність ідентифікувати різні шляхи та агенти соціальних і політичних змін, а також вищу ймовірність того, що відбудуться позитивні зміни в законодавстві в сфері гендерної політики. Ця інструкція була написана, щоб допомогти практикам інтегрувати розуміння гендеру та його соціальних, економічних і політичних наслідків на кожному етапі політекономічного аналізу. Щоб надати конкретні ідеї щодо того, як насправді проводити гендерний

політекономічний аналіз за допомогою інструментів у посібнику, у примітці робочий приклад для кожного кроку такого аналізу [33].

У статті «Освітні гендерні розриви та економічне зростання: систематичний огляд і метарегресійний аналіз», виданими науковцями Анною Мінасян, Юліаном Зенкером, Стефаном Класеном та Себастьяном Воллмером 2019 року, було проведено систематичний огляд і мета-аналіз емпіричної літератури про зв'язок між гендерною нерівністю в освіті та економічним зростанням на душу населення. Після висвітлення методологічних проблем причинно-наслідкового оцінювання цього зв'язку було здійснено кореляційне підтвердження позитивного зв'язку між гендерною рівністю в галузі освіти та економічним зростанням країни. Зокрема, було виявлено, що дослідження, які включають рівень освіти чоловіків і жінок як окремі коваріати в регресійній моделі економічного зростання, демонструють високий рівень кореляції цих показників з економічним зростанням. Крім того, дослідження, які використовують гендерний розрив (співвідношення жінок та чоловіків) в освіті як пояснювальну змінну, показують середній частковий коефіцієнт кореляції між показниками економічного зростання і освітньою гендерною рівністю 0,25, що є помірною позитивною кореляцією. Також спостерігається, що часткова кореляція збільшується з використанням пояснювальних змінних рівня початкової освіти та соціальних/інституційних змінних як контрольних, і стає меншою з використанням фіксованих ефектів країни, включенням економічних змінних, а також частки авторів-жінок. Крім цього в статті додатково описується шість досліджень, які використовують квазіекспериментальні методи (техніки інструментальних змінних) як спробу виявити причинно-наслідковий ефект [17].

Далі розглянемо дослідження Бертай А.С., Л. Дордевич та К. Север «Гендерна нерівність та економічне зростання: докази на основі даних галузевого рівня» 2020 року. Автори дослідили, чи сприяє більш висока гендерна рівність економічному зростанню за рахунок кращого розподілу цінного ресурсу: жіночої праці. Було

висунуто припущення, що зменшення гендерної нерівності за рахунок розподілення жіночої праці для її більш продуктивного використання, має принести непропорційно більшу користь галузям із зазвичай більшою часткою жінок у зайнятості порівняно з іншими галузями. Зокрема, було використано варіації між галузями всередині країни, щоб перевірити, чи ті галузі економіки, у яких зазвичай працює більше жінок, розвиваються відносно швидше в країнах із прогнозовано нижчою гендерною нерівністю. Тест, проведений в рамках дослідження, дозволяє визначити причинно-наслідковий вплив гендерної нерівності на зростання доданої вартості та продуктивності праці в галузі. Результати показують, що гендерна нерівність впливає на реальні економічні показники [20].

Стаття «Дослідження ролі гендеру та жінок у політичній економії охорони здоров'я під час збройного конфлікту: описовий огляд» є оглядом літератури з низки наукових дисциплін, таких як міжнародна політична економія, політична філософія та соціологія, гендерна та феміністська політична економія, дослідження конфліктів. Досліджено чотири широкі сфери: визначення та зміст гендерної політичної економії; широко поширені наслідки збройних конфліктів для жінок; важливість роботи над гендерними системами охорони здоров'я в умовах нестабільності; зв'язок між гендерною рівністю та стійким миром [43].

Наступним дослідженням, яке надає емпіричні докази впливу різних аспектів гендерної нерівності (освіта, ринок праці та інституційне представництво) на економічне зростання є стаття 2021 року Альтузарра А., Галвес-Галвес К. та Гонсалес-Флорес А. «Чи є гендерна нерівність перешкодою для економічного зростання? Панельний аналіз даних країн, що розвиваються». Для даного дослідження використовувалися дані з бази World Bank Development Indicators за період 1990–2017 рр. На першому етапі було проведено аналіз на основі великої панелі даних для 105 країн, що розвиваються. Надалі було вивчено панель із країнами Африки на південь від Сахари (SSA), оскільки цей регіон є одним із найбідніших регіонів у світі. Було побудовано та оцінено міжкраїнні та панельні

регресії. Результати показали, що гендерна рівність в освіті сприяє економічному зростанню, і це є загальною рисою для країн, що розвиваються. Крім цього вплив рівності в освіті на показники економічного зростання виявився навіть більшим у країнах SSA, ніж у всій вибірці країн, що розвиваються. Крім цього було знайдено значний зв'язок між присутністю жінок у парламентах та економічним зростанням у вибірці всіх країн, що розвиваються, тоді як цей зв'язок є негативним для країн Африки на південь від Сахари (SSA). Цілком ймовірно, це можна пояснити тим, що, незважаючи на збільшення участі жінок у політичній арені в цих країнах, жінки все ще можуть стикатися з серйозними перешкодами на шляху зміни політичних пріоритетів і впливу на економічне зростання. Показник співвідношення жінок і чоловіків на ринку праці виявився статистично незначущим [42].

Ще одним дослідженням на тему дослідження впливу гендерної нерівності на сферу економіки є стаття вітчизняних вчених Ганни Харламової, Андрія Ставицького та Марії Наумової «Гендерні питання в сфері підприємницької діяльності: приклад європейських держав». Стаття має на меті перевірити гендерний розрив у вибраних країнах і розглянути гіпотезу про те, що гендер має значення в підприємницькій діяльності. Для перевірки основної гіпотези та відстеження динаміки гендерних індексів і рангів в роботі запропоновано методологію регресійного та статистичного аналізу. Попередні результати показали, що стать впливає на рівень підприємницької активності; крім того, значний вплив мають програми державної підтримки та соціально-культурні фактори. В процесі дослідження була виявлена позитивна кореляція та залежність між підприємницькою мотивацією та співвідношенням жінок/чоловіків для всіх проаналізованих країн. Можна зробити висновок, що зміна співвідношення жінок і чоловіків, які займаються підприємницькою діяльністю в державі, вплине на рівень бізнес-інновацій [27].

Крім цього, варто звернути увагу на дисертацію 2023 року на тему «Гендерна нерівність та економічний занепад: порівняльний аналіз гендерних ролей та їх

впливу на економічний розвиток у Єгипті та Ірані». Одним із основних висновків даної дисертації є те, що збільшення участі жінок у робочій силі в Ірані та Єгипті сприятиме загальному економічному зростанню, зменшить рівень бідності та збільшить інвестиції в освіту та охорону здоров'я. Було розглянуто три важливі чинники, які значною мірою стримують участь жінок у робочій силі саме в цих двох країнах: соціокультурні цінності, правові бар'єри та економічна політика. Отже, відмовляючись мобілізувати зростаючу потенційну жіночу робочу силу, Іран і Єгипет перешкоджають власному соціальному та економічному розвитку [36].

Отже, на підставі проведеного огляду літератури можна зробити висновок про те, що гендерна нерівність є значущим фактором, що впливає на економічне зростання країни. При цьому важливо підкреслити необхідність дослідження і розуміння різних аспектів гендерної нерівності, що допоможе розробити ефективні стратегії для боротьби з цим явищем і забезпечити стійкий економічний розвиток країни.

2.2. Методологія оцінювання взаємозв'язку дискримінації на основі гендерної ознаки та показників економічного розвитку країни

Розглянемо методологію оцінювання взаємозв'язку між рівнем гендерної дискримінації та економічним розвитком країни на основі панельних даних. Оцінювання такого взаємозв'язку є складним завданням, оскільки існує безліч факторів, які можуть впливати на економічний розвиток.

Одним із методів запропонованих для оцінювання взаємозв'язку гендерної нерівності та економічного зростання є коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, який вимірює силу та напрям зв'язку між двома рангованими змінними. В основному коефіцієнт дає міру монотонності зв'язку між двома змінними, тобто показує наскільки добре зв'язок між двома змінними можна представити за допомогою монотонної функції.

Формула для коефіцієнта рангів Спірмена:

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum d_i^2}{n(n^2-1)}, \quad (2.1)$$

ρ – Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена;

d_i – різниця між двома рангами кожного спостереження;

n – кількість спостережень.

Рангова кореляція Спірмена може приймати значення від +1 до -1, де

- Значення +1 означає ідеальну асоціацію рангу;
- Значення 0 означає відсутність зв'язку між рангами;
- Значення -1 означає ідеальну негативну асоціацію рангу.

Значимість коефіцієнта перевіряється на основі t-критерію Стюдента за формулою. При перевірці цієї гіпотези обчислюється:

$$t = \rho \sqrt{\frac{n-2}{1-\rho^2}}. \quad (2.2)$$

Розрахункове значення порівнюється з табличним значенням. Якщо розрахункове значення більше табличного, це свідчить про значимість коефіцієнта кореляції, а, отже, і про статистичну суттєвість залежності між вибірковими даними [52].

Основна емпірична стратегія дослідження впливу гендерної нерівності на економічне зростання полягає у побудові простих множинних регресій для європейських країн на основі панельних даних. Регресором був обраний середній річний темп зростання ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності в період 2000-2021 років. Загальне рівняння регресії має такий вигляд:

$$\text{GDPpcGrowth\%}_i = \alpha + \beta_1 \ln \text{GDPpc}_i + \beta_2 \ln \text{IntTrade}_i + \beta_3 \ln \text{Inv}_i + \beta_4 \ln \text{LaborRatio}_i + \beta_5 \ln \text{Parliaments}_i + \beta_6 \ln \text{GPI}_i + \beta_7 \ln \text{LifeFtoM}_i + \varepsilon_i, \quad (2.3)$$

де GDPpcGrowth\%_i — річний темп зростання ВВП на душу населення на основі паритету купівельної спроможності; $\ln \text{GDPpc}_i$ – логарифм ВВП на душу населення (постійний міжнародний долар США 2017 року); $\ln \text{IntTrade}_i$ – логарифм

валового нагромадження капіталу (y % ВВП); $\ln Inv_i$ – логарифм суми імпорту та експорту (y % ВВП); $\ln Parliaments_i$ – логарифм частки місць, які займають жінки в національних парламентах (%); $\ln GPI_i$ – логарифм валового охоплення початковою та середньою школою; $\ln LaborRatio_i$ – логарифм співвідношення жінок і чоловіків у робочій силі (15–64 роки); $\ln LifeFtoM_i$ – співвідношення середньої тривалості життя чоловіків та жінок; ϵ_i – помилка.

Згодом, щоб контролювати можливі проблеми ендогенності, неоднорідності та автокореляції, було оцінено динамічну панельну регресію за допомогою процедури GMM. Модель GMM дозволила нам контролювати три основні джерела ендогенності:

- динамічна ендогенність, яка виникає, коли значення змінної за попередні періоди впливають на її значення в поточному періоді;
- автокореляція, яка виникає, коли дві змінні одночасно впливають одна на одну, що призводить до їх спільного визначення;
- неспостережувана неоднорідність, яка виявляється, коли на зв'язок між двома змінними впливає якась третя неспостережувана змінна. Загалом це можна віднести до особливостей країни [56].

Модель GMM усуває ендогенність шляхом внутрішнього перетворення даних. Завдяки цьому зменшується кількість спостережень, і цей процес підвищує ефективність моделі GMM. Існує два типи методів перетворення, відомі як перетворення першого порядку (однокроковий GMM) і перетворення другого порядку (двокроковий GMM), які також можна використовувати як оцінки GMM. Перетворення першого порядку має деякі обмеження через те, що у випадку, коли останнє значення змінної відсутнє, то перетворення першого порядку може призвести до втрати занадто багатьох спостережень [51].

Щоб уникнути потенційної втрати даних через проблему внутрішнього перетворення з GMM першого порядку, Ареллано та Бовер [18] рекомендували використовувати перетворення другого порядку. Це перетворення застосовує «прямі

ортогональні відхилення», що означає, що замість віднімання попередніх спостережень змінної з її поточного значення, двокрокова модель GMM віднімає середнє значення всіх майбутніх доступних спостережень певної змінної [51]. Таким чином, у випадку збалансованого набору панельних даних, двоетапна модель GMM забезпечує більш ефективні та узгоджені оцінки залучених коефіцієнтів [18].

Щоб перевірити параметри, отримані за допомогою оцінок GMM, було розглянуто два тести специфікації: за критерієм щодо серійної кореляції другого порядку, а також критерій Хансена щодо надмірної ідентифікації.

Тест Хансена надмірної ідентифікації обмежень перевіряє нульову гіпотезу загальної достовірності використовуваних інструментів. Неспроможність відхилити цю нульову гіпотезу підтверджує правильність вибору змінних для моделювання.

Підсумовуючи, можна сказати, що оцінювання взаємозв'язку дискримінації на основі гендеру та показників економічного розвитку країни є складним завданням, яке вимагає використання різних методів та підходів. Для ефективної оцінки взаємозв'язку необхідно враховувати різні аспекти гендерної нерівності та її прояви.

2.3. Сучасний стан рівня гендерної нерівності в Україні та світі

Гендерна нерівність та економічне зростання – це дві актуальні та взаємопов'язані проблеми, які стосуються багатьох країн світу. Показники гендерної нерівності в освіті, зайнятості, заробітній платі, політичному представництві та інших сферах життя мають прямий вплив на економічне зростання країни. Тому аналізуючи ці дві проблеми, ми можемо отримати важливу інформацію для створення ефективних стратегій для досягнення рівності та сталого економічного розвитку.

Почнемо наш аналіз сучасного стану гендерної нерівності із економічної складової. Так відповідно до одного із провідних ресурсів статистичних даних щодо

зайнятості ILOSTAT у 2019 році жінки становили 50% населення працездатного віку, але лише 39% працюючих і 28% займали керівні посади [49].

У 2021 році 31% жінок і дівчат у віці 15-24 років не були зайняті, не проходили навчання (NEETs), порівняно з 16% молодих чоловіків [54].

У всьому світі 22% жінок працездатного віку виконують неоплачувану роботу по догляду на повний робочий день, порівняно з 1,5% чоловіків працездатного віку. У період з 1997 по 2012 рік щоденний час, який жінки витрачали на неоплачувану роботу по дому та догляду за ним, скоротився лише на 15 хвилин, тоді як для чоловіків він збільшився лише на вісім хвилин. Такими темпами, за оцінками, гендерний розрив у неоплачуваній роботі з догляду не буде ліквідовано до 2228 року (або через 205 років) [21].

Один із важливих аспектів гендерної нерівності - це розрив в оплаті праці між жінками та чоловіками. Дослідження показують, що в більшості країн жінки отримують меншу заробітну плату за ту саму роботу, що й чоловіки. Це може мати негативний вплив на економічний розвиток країни та суспільство в цілому.

Наведені на рис. 2.1. оцінки відповідають різниці між середньою погодинною зарплатою чоловіків і жінок (вираженою у відсотках від середньої погодинної зарплати чоловіків) і охоплюють усіх працівників, незалежно від того, працюють вони повний або неповний робочий день.

За цим показником гендерний розрив у заробітній платі може бути позитивним або негативним. Якщо він негативний, це означає, що за годину чоловіки в середньому заробляють менше, ніж жінки.

Як ми бачимо: у більшості країн розрив позитивний – жінки заробляють менше, ніж чоловіки, обернена ситуація характерна лише для декількох країн (наприклад Тайланд, Беліз, Гондурас та ін.); існують великі відмінності у розмірі цього розриву між країнами [30].

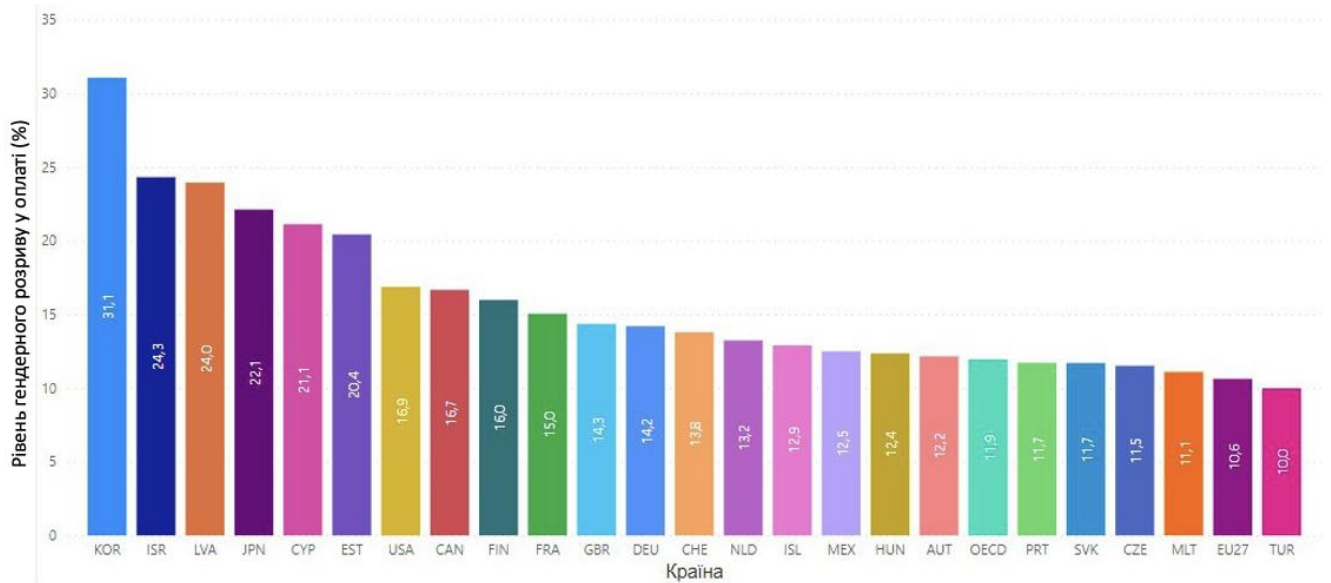

Рис. 2.1. Топ-25 країн за рівнем гендерного розриву в оплаті (у %) за однакову працю у 2022 р.

Джерело: [30]

База даних Світового банку «Жінки, бізнес і право» містить інформацію про закони та нормативні акти, які обмежують економічні можливості жінок у 190 країнах. Категорії даних включають мобільність, робочі місця, оплату праці, шлюб, батьківство, підприємництво, активи та пенсію.

Відповідно до даних у середньому жінки мають лише три чверті законних прав, наданих чоловікам, щодо економічної безпеки, кар'єрного зростання та балансу між роботою та особистим життям. Так, наприклад:

- 118 країн, охоплених набором даних, гарантують оплачувану відпустку по вагітності та пологах тривалістю 14 тижнів або більше. Але лише в 99 із них декретна відпустка повністю фінансується державою;

- В 41 країні звільнення вагітних працівниць не заборонено;

- У 93 країнах закон не вимагає рівної винагороди за працю рівної цінності;

- У 41 країні сини та дочки не мають однакових прав на успадкування, а в 43 країнах вдови не мають таких же прав на успадкування, як і вдівці.

Аналіз показує, що там, де закон забезпечує більшу рівність економічних можливостей між жінками та чоловіками, участь жінок у робочій силі є вищою, незалежно від рівня доходу, рівня народжуваності та освіти жінок. Наявність меншої кількості дискримінаційних законів і політики також призводить до більших інвестицій в охорону здоров'я та освіти (як для самих жінок, так і для наступного покоління), нижчого рівня захворювань, що передаються статевим шляхом, нижчого рівня материнської смертності та вищого рівня освіти жінок [57].

Також регулярно публікує результати своїх глобальних опитувань щорічна оцінка національного рівня підприємницької діяльності Global Entrepreneurship Monitor. Що стосується гендерного розподілу підприємницької діяльності у 2021-2022 роках було визначено, що у 45 із 49 опитаних країн у 2021 році більше чоловіків, ніж жінок, розпочали бізнес. Крім цього давно створеними підприємствами керують саме чоловіки частіше, ніж новими підприємствами (у 10 із 49 досліджуваних країн чоловіків у два рази більше, ніж жінок, а у 5 країнах — утричі більше) [28].

Глобальна база даних Світового банку про фінансову доступність (2021) об'єднує дані про фінансову доступність для жінок і чоловіків із 123 країн та свідчить про те, що:

- 78% чоловіків і 74% жінок старше 15 років мають банківський рахунок;
- 50% чоловіків і 47% жінок накопичили заощадження в минулому році;
- 10% чоловіків і 13% жінок кажуть, що не мають фінансування на випадок непередбачених обставин;
- 56% чоловіків і 49% жінок мають дебетову картку;
- 25% чоловіків і 24% жінок мають кредитну картку.

Інститут статистики ЮНЕСКО (UIS) публікує дані про всі рівні освіти з розбивкою за статтю, регіоном, країною, віком та іншими категоріями. Додатково в звіті наведено дані про дітей, які не відвідують школу. Наприклад:

- у 2018 році 9% дівчаток молодшого шкільного віку та 7% хлопчиків шкільного віку не відвідували школу, порівняно з 12% та 18% відповідно у 2000 році;

- рівень чоловіків і жінок, які не відвідують школу, для молодших класів середньої та старшої середньої школи зараз майже однаковий (16% і 35% відповідно);

- нерівність продовжує зберігатися на всіх рівнях шкільної освіти в певних регіонах і країнах (найбільший розрив між дівчатами та хлопчиками спостерігається в Центральній Азії, як на початковому, так і на середньому рівні).

У звіті «Я б почервонів, якби міг: ліквідація гендерних розривів у цифрових навичках через освіту» (2019) містяться дані про нерівність у вищій освіті, виявляючи, що дівчата та молоді жінки є надмірно представленими серед студентів у сферах освіти (70%), охорони здоров'я і соціального забезпечення (69%), мистецтві та гуманітарних науках (62%), соціальних науках (61%) і природничих науках (56%). Оберненою ситуація є у напрямках STEM (36%), що охоплює науку (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics) та Інформаційно-комунікаційні технологій (29%). Жінки та дівчата, які є студентами даних напрямів, перебувають у меншості [35].

У звіті ОЕСР «Гендер, освіта та навички: стійкість гендерних розривів в освіті та навичках» (2023) представлено гендерну нерівність в освіті та доступності праці в країнах ОЕСР. Розглянемо деякі основні пункти даного звіту:

- у середньому по країнах ОЕСР молоді чоловіки частіше, ніж молоді жінки, не отримують повної середньої та вищої освіти (цей гендерний розрив на користь жінок лише збільшився між 2000 і 2020 роками);

- жінки з вищою освітою обирають галузі навчання з відносно меншим математичним змістом, тому вони також набагато рідше, ніж їхні однолітчи-чоловіки, щоденно практикують математику на високому рівні;

- в усіх країнах ОЕСР та країнах-партнерах чоловіки частіше працевлаштовані та отримують вищу заробітну плату, ніж жінки [31].

Наступний аспект, який варто проаналізувати є охорона здоров'я та права в галузі сексуального та репродуктивного здоров'я. Всесвітня організація охорони здоров'я об'єднує статистичні дані про здоров'я матерів, сексуальне та репродуктивне здоров'я жінок.

У 2020 році глобальний коефіцієнт материнської смертності становив 223 смерті на 100 000 живонароджених. Він був значно вищим у країнах з низьким рівнем доходу (430 смертей на 100 000 живонароджених), ніж у країнах з високим рівнем доходу (12).

У середньому з 2015 по 2019 рік щороку реєструвався 121 мільйон небажаних вагітностей.

Фонд ООН у галузі народонаселення щорічно звітує про прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку, пов'язаних із здоров'ям матерів, доступом до освіти або сексуальним і репродуктивним здоров'ям.

Видання звіту за 2021 рік містить оновлену інформацію про соціальну автономність тіла дівчат і жінок. У всьому світі 45% жінок не мають останнього слова при прийнятті рішень щодо власного сексуального та репродуктивного здоров'я. Крім того, 27% не мають доступу до сексуальної освіти.

Видання звіту за 2022 рік документує випадки небажаної вагітності в усьому світі. Кожні 9 хвилин від небезпечного абортів помирає жінка. У країнах, що розвиваються, 13% дівчат стають матерями, не досягнувши повноліття.

Що стосується України, станом на 2021 рік вона посідала 74 місце серед 156 країн за Індексом гендерної розриву. Відповідно до Програми розвитку ООН за 2019 рік місячна зарплата жінок на 21,2% менша за чоловіків. Лише 12,3% місць у парламенті займали жінки, а відсоток жінок-депутатів у місцевих муніципалітетах був дещо вищий. Дослідження ринку праці показало, що 46,9% жінок і 63%

чоловіків є частиною робочої сили. При цьому жінки витрачають приблизно вдвічі більше годин на домашні справи та догляд за дітьми, ніж чоловіки.

Важливим аспектом аналізу є гендернообумовлене насилля, яке є досить широко поширеним в Україні, і за статистикою в 90 відсотках усіх випадків насильство стосується жінок. Це призводить до того, що понад 20% жінок у віці 15-49 років пережили хоча б одну форму фізичного або сексуального насильства протягом свого життя.

В українців очікувана тривалість життя при народженні значно вища для жінок (77 років), ніж для чоловіків (67 років). Крім того, чоловіки більш схильні до самогубства, ніж жінки. На 100 тис. населення рівень самогубств серед чоловіків становить 28,7, а серед жінок – 6,2 [24].

Враховуючи відносно високий рівень гендерної нерівності та переймаючи міжнародний досвід боротьби з нею, українське суспільство впевнено рухається до ідеалів гендерної рівності та включеності жінок в усі сфери діяльності. Однак російсько-українська війна, і зокрема повномасштабне вторгнення 24 лютого, значно уповільнили прогрес, загострили існуючі та створили нові гендерні проблеми та виклики.

У результаті дослідження даного питання можна зробити висновок, що проблема гендерної рівності в умовах війни є актуальною та важливою. Інклюзивність жінок в армії зростає після початку конфлікту, але залучення жінок до військової служби стикається з численними проблемами, такими як відсутність жіночої військової форми та умов життя у військовій сфері, що не враховують жіночі потреби. Ці проблеми потребують подальшої уваги та вирішення з боку військового управління країни.

Крім цього, слід враховувати проблеми вимушеної міграції жінок, які потребують належної медичної допомоги, захисту від насильства та інших ризиків, з якими вони зіткнулися під час переселення. Важливим аспектом впливу війни на

гендерну нерівність є гендерне насильство та дискримінація щодо жінок в полоні та на тимчасово окупованих територіях.

Провівши статистичний аналіз показників гендерної нерівності в Україні та світі, можна зробити кілька висновків. По-перше, гендерна нерівність є глобальною проблемою, яка існує в усіх країнах світу, незалежно від рівня розвитку. По-друге, хоча деякі країни здійснюють заходи для підвищення статусу жінок та зменшення гендерної нерівності, в загальному рівень нерівності залишається досить високим. По-третє, існує прямий взаємозв'язок між станом гендерної нерівності та економічним зростанням. Країни, які досягають більшої рівності в сфері гендеру, також досягають більшого економічного зростання. Тому, для досягнення сталого розвитку, необхідно розвивати стратегії, які будуть сприяти зниженню гендерної нерівності та одночасно стимулювати економічне зростання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У розділі 2 було розглянуто взаємозв'язок між гендерною нерівністю та економічним зростанням країни. За результатами огляду літератури та досліджень, було встановлено, що наявність гендерної нерівності може негативно впливати на показники економічного розвитку країни, зокрема на її ВВП та рівень бідності.

Була описана методологія оцінювання взаємозв'язку між гендерною дискримінацією та економічними показниками країни, включаючи індекс гендерної рівності та різні методики оцінювання впливу гендерної нерівності на економіку.

В розділі було також проведено аналіз сучасного стану рівня гендерної нерівності в Україні та світі. Зокрема, були проаналізовані статистичні дані про рівень зайнятості жінок та їхній доступ до ринку праці, участі жінок у прийнятті рішень на різних рівнях управління, рівня освіти, та інших показників.

РОЗДІЛ 3. ПОБУДОВА ТА ОЦІНКА МОДЕЛЕЙ ВПЛИВУ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

В сучасному світі гендерна нерівність є однією з найбільш актуальних тем, яка має великий вплив на різні сфери життя суспільства. Однією з таких сфер є економіка. Дослідження показали, що існує пряма залежність між гендерною нерівністю та економічним зростанням країни. З метою розуміння цієї залежності та побудови ефективних стратегій боротьби з гендерною нерівністю необхідно вивчити моделі впливу гендерної нерівності на економічне зростання країни. В даному розділі будуть розглянуті питання побудови та оцінки таких моделей, що дозволить зробити висновки про ефективність застосування різних стратегій боротьби з гендерною нерівністю та їх вплив на економіку країни. Крім цього розроблено декілька практичних рекомендацій для боротьби з гендерною нерівністю в суспільстві

3.1. Статистичний аналіз взаємозв'язку показників гендерної нерівності та економічного розвитку країни

Розпочнемо наше дослідження з попереднього статистичного аналізу взаємозв'язку між показниками гендерної нерівності та економічного розвитку країни. Це дозволить визначити можливі тенденції та взаємозв'язки між цими показниками та виявити можливі шляхи боротьби з гендерною нерівністю з метою підвищення економічного зростання країни.

В якості показника гендерної нерівності візьмемо інтегрований індекс гендерного розриву, який кожного року розраховується та публікується Світовим економічним форумом. Аналізуватимемо дані в період з 2018 по 2021 роки для 36 країн Європи. Для цього розрахуємо середньорічне значення цього показника та на основі нього визначимо ранг кожної країни.

Таблиця 3.1

Порівняльний аналіз обраних країн за рангом відповідно до обраних показників гендерної рівності та економічного розвитку за 2018–2021 рр.

Країна	GGI	Ранг	ВВП на душу населення, дол. США	Ранг	di	di ²
Австрія	0,746	20	54283,32	8	-12	144
Албанія	0,758	15	13685,10	35	20	400
Бельгія	0,759	14	50952,28	11	-3	9
Болгарія	0,743	21	23086,40	30	9	81
Боснія і Герцеговина	0,712	27	14679,16	34	7	49
Греція	0,695	33	28878,58	29	-4	16
Данія	0,776	9,5	56618,50	5	-4,5	20,25
Естонія	0,740	22	36433,57	22	0	0
Ірландія	0,798	5	90904,41	2	-3	9
Ісландія	0,875	1	54875,07	7	6	36
Іспанія	0,776	9,5	38724,13	19	9,5	90,25
Італія	0,711	29	41444,92	16	-13	169
Кіпр	0,694	34	40747,73	17	-17	289
Латвія	0,774	11	30935,01	27	16	256
Литва	0,766	13	37275,80	21	8	64
Люксембург	0,721	24	114035,44	1	-23	529
Мальта	0,694	35	43854,47	15	-20	400
Нідерланди	0,748	19	55934,33	6	-13	169
Німеччина	0,786	6	53081,42	9	3	9
Норвегія	0,842	2	64484,11	4	2	4
Об'єднане Королівство	0,772	12	45300,81	13	1	1
Північна Македонія	0,711	30	16290,69	33	3	9
Польща	0,726	23	33090,34	24	1	1
Португалія	0,750	17	33668,06	23	6	36
Румунія	0,712	28	29641,45	28	0	0
Сербія	0,749	18	18462,53	32	14	196
Словацька Республіка	0,708	31	31484,33	26	-5	25
Словенія	0,756	16	38541,14	20	4	16
Угорщина	0,680	36	32149,10	25	-11	121
Україна	0,714	26	12623,32	36	10	100
Фінляндія	0,838	3	48207,30	12	9	81
Франція	0,781	7	44598,76	14	7	49
Чеська Республіка	0,704	32	40078,00	18	-14	196
Чорногорія	0,716	25	20269,59	31	6	36
Швейцарія	0,777	8	70279,68	3	-5	25
Швеція	0,822	4	52536,14	10	6	36

Джерело: Розрахунки автора на основі [2, 12]

Як ми можемо бачити з табл. 3.1, найкращі значення даного показника серед обраних країн за останні роки характерно Ісландії, Норвегії та Фінляндії. Тоді як трійка аутсайдерів включає Угорщину, Мальту та Кіпр. Україна посідає 26 місце в рейтингу європейських країн зі значенням індексу 0,714, що всього лиш на 5% нижче ніж середнє по регіону. Більш детальна статистика щодо даного показника представлена в Додатку А.

Далі аналогічним методом обрахуємо середньорічне значення за аналізований період та визначимо ранг країни відносно показника економічного розвитку країни (у нашому випадку ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності). Як ми бачимо з табл. 3.1, найбільше значення даного показника мають такі країни як Люксембург, Швейцарія та Ірландія. Український ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності становить 12 623,32 дол. США, що ставить її на останнє місце серед 36 обраних європейських країн. Більш детальна статистика щодо даного показника представлена в Додатку Б.

Далі розрахуємо сам коефіцієнт Спірмана. Підставляємо отримані дані до формули (3.1.):

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum d_i^2}{n(n^2-1)} = 1 - \frac{6 \cdot 3671,5}{36(36^2-1)} = 0,527 \quad (3.1.)$$

Відповідно до запропонованої Чеддоком шкали, отриманий нами коефіцієнт кореляції (0,527) потрапляє в інтервал 0,5–0,7, що свідчить про відносно високий рівень взаємозв'язку. Крім цього, враховуючи, що значення даного показника більше нуля, напрям змін збігається. Це означає, що покращення гендерної ситуації в суспільстві сприяє збільшенню ВВП на душу населення та економічному розвитку країни, і навпаки.

Далі за допомогою розрахунку коефіцієнту детермінації визначимо щільність даного зв'язку. Значення коефіцієнту детермінації (ρ^2) на рівні 0,278 означає, що зміни в рівні економічного розвитку обраних європейських країн на 27,8% можна пояснити змінами гендерного розриву.

На основі t-критерію Стьюдента за формулою (2.2) перевіримо значимість коефіцієнта. Фактичне значення t при ступенях свободи $(n - 2) = 34$ становить 3,16. Дане значення є більшим за табличне для довірчої ймовірності $\alpha = 0,01$ (2,73). Це свідчить про те, що з ймовірністю 99% можна стверджувати про значимість отриманих результатів, а отже і про значимість залежності між рівнем гендерного розриву та економічним розвитком обраних країн.

Отже, на основі даного аналізу можна зробити висновок, що країни з вищим рівнем гендерної рівності мають більші показники економічного розвитку. Таким чином, можна стверджувати, що зменшення гендерної нерівності може бути корисним для досягнення економічного розвитку країни.

3.2. Побудова моделей взаємозв'язку між рівнем гендерної дискримінації та економічним зростанням на основі панельних даних

На наступному етапі буде проведений аналіз взаємозв'язку між рівнем гендерної дискримінації та економічним зростанням на основі панельних даних. Дослідження буде проведено за допомогою побудови моделей, які дозволять оцінити вплив гендерної дискримінації на економічне зростання країни. Результати дослідження нададуть можливість зробити висновки про те, чи є гендерна дискримінація перешкодою для економічного зростання та яких заходів слід прийняти для її зменшення.

3.2.1 Дані та змінні

Дані, використані в цій роботі, походять із бази даних Світового банку «Індикатори розвитку» для обраних європейських країн за період 2000–2021 рр. Ми включили всі країни з цієї географічної території, для яких були доступні дані щодо змінних, що цікавлять нас. Загалом було проаналізовано 36 країн.

Змінні, включені в емпіричні оцінки, є широко використовуваними в дослідженнях, які вивчають гендерну нерівність та економічне зростання. Ми

включили основні фактори моделей зростання, такі як початкові умови економіки, використовуючи рівень ВВП на душу населення (постійний міжнародний долар США 2017 року) для контролю гіпотези умовної конвергенції, рівень інвестицій (у відсотках від ВВП) та відкритість торгівлі як індикатор рівня інтеграції країни у світові ринки (загальний експорт та імпорт у відсотках від ВВП).

Що стосується змінних гендерної нерівності, ми включили три різні аспекти даного негативного явища: освіта, ринок праці та представництво жінок у державних установах.

Щоб врахувати гендерні відмінності в освіті, було використано індекс гендерного паритету (GPI) для загального рівня охоплення початковою та середньою освітою. Цей показник виражає співвідношення між дівчатами та хлопчиками, які навчаються на початковому та середньому рівнях, відповідно, у державних та приватних школах. Для того щоб стандартизувати вплив структури населення за віковими групами, було використано GPI для валового коефіцієнта охоплення для кожного рівня освіти. Очікується позитивний знак у коефіцієнта для цих змінних.

Гендерні відмінності в участі на ринку праці були орієнтовані на співвідношення жінок і чоловіків у складі робочої сили для людей віком від 15 до 64 років. Очікуваний результат для цієї змінної був невизначеним. У деяких країнах може існувати позитивний зв'язок між фемінізацією та економічним зростанням, тоді як в інших, особливо в країнах, що розвиваються, цей зв'язок може бути негативним.

Представництво жінок у державних установах вимірювалося як частка жінок у національних парламентах.

Усі пояснювальні змінні були введені в економетричні оцінки в логарифмічній формі. У табл. 3.2 представлені змінні та їх визначення.

Змінні використанні для моделювання та їхні визначення

Змінна	Визначення
GDPpcpGrowth%	Річний процентний темп зростання ВВП на душу населення на основі фіксованої місцевої валюти.
GDPpcp	ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС). ВВП за паритетом купівельної спроможності – це валовий внутрішній продукт, перерахований у міжнародні долари за паритетом купівельної спроможності.
IntTrade	Індикатор рівня інтеграції країни у світові ринки (загальний експорт та імпорт у відсотках від ВВП)
Investment	Валове нагромадження капіталу (раніше валові внутрішні інвестиції) складається з витрат на збільшення основних фондів економіки плюс чисті зміни в рівні запасів.
LaborForceFem	Жіноча робоча сила у відсотках від загальної кількості показує ступінь активності жінок у робочій силі.
FtoMLaborRatio	Співвідношення рівня зайнятості робочої сили жінок і чоловіків розраховується шляхом ділення рівня участі жінок у робочій силі на рівень участі чоловіків у робочій силі та множення на 100.
ParliamentsFem	Жінки в парламентах – це відсоток місць у парламенті, які займають жінки.
GPIprime	Індекс гендерного паритету для валового коефіцієнта охоплення початковою освітою – це співвідношення дівчат і хлопчиків, які навчаються на початковому рівні в державних і приватних школах.
GPIsecond	Індекс гендерного паритету для валового коефіцієнта охоплення середньою освітою – це співвідношення дівчат і хлопчиків, які навчаються на середньому рівні в державних і приватних школах.
LifeFtoM	Співвідношення очікуваної тривалості життя жінок і чоловіків.

Джерело: складено автором на основі [12]

Перш ніж безпосередньо розпочати моделювання, варто висвітлити деякі дані щодо гендерної нерівності та інших змінних. Цей аналіз дасть деякі попередні відомості для розуміння та інтерпретації результатів (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Описовий аналіз змінних у розрізі груп за економічним розвитком
(середні значення 2000-2021 рр.)

Змінна	Низький	Нижче середнього	Вище середнього	Високий	Загальний
GDPpcpGrowth%	1,07	3,28	4,96	1,26	2,64
GDPpcp	1744,22	5452,74	12442,47	44709,46	16087,23
IntTrade	52,47	53,42	51,29	56,97	53,54
Investment	24,29	29,18	31,08	22,50	26,76
ParliamentsFem	18,20	15,72	21,14	23,59	19,66
GPIprime	87,25	97,36	98,25	99,62	95,62
GPIsecond	74,23	93,12	100,91	99,94	92,05
FtoMLaborRatio		47,68	79,27	76,61	69,54
LaborForceFem		35,25	62,48	52,58	50,10
LifeFtoM	1,07	1,06	1,08	1,07	1,07

Джерело: обраховано автором на основі [12]

Соціальні показники, такі як ВВП на душу населення, кількість жінок у парламентах, участь жінок у ринку праці, народжуваність і очікувана тривалість життя, загалом показали позитивні зміни протягом двох десятиліть у всіх групах за економічним розвитком.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
GDPpcpGrowth% (1)	1,000									
GDPpcp (2)	-0,277	1,000								
IntTrade (3)	0,120	0,256	1,000							
Investment (4)	0,347	-0,146	0,092	1,000						
FtoMLaborRatio (5)	-0,113	0,364	-0,117	-0,068	1,000					
ParliamentsFem (6)	0,219	0,409	-0,156	-0,128	0,562	1,000				
GPI prime (7)	0,061	0,135	0,122	-0,040	0,123	0,164	1,000			
GPI second (8)	-0,009	0,197	0,065	0,090	0,177	0,178	0,130	1,000		
LaborForceFem (9)	0,129	0,483	-0,032	-0,025	0,863	0,533	0,123	0,152	1,000	
FtoMlife (10)	-0,320	-0,424	0,047	0,215	-0,009	-0,297	-0,334	-0,059	-0,164	1,000

Рис. 3.1. Таблиця коефіцієнтів кореляції між змінними

Джерело: розраховано автором на основі [12]

На рис. 3.1. представлені коефіцієнти кореляції для наших змінних. Для всієї вибірки коефіцієнти кореляції між змінними є загалом не дуже високими та лише статистично значущими на рівні 10%. Найбільш значущою є позитивна кореляція між валовим нагромадженням капіталу (Investment) і відсотком місць у парламенті, які займають жінки (ParliamentsFem) та зростанням доходу на душу населення (GDPpcpGrowth), що становить 0,347 і -0,320 відповідно. Змінні співвідношення очікуваної тривалості життя жінок і чоловіків (LifeFtoM) і ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (GDPpcp), також статистично значущий, але обернений зв'язок із зростанням (GROWTH) (-0,320 і -0,277 відповідно). Крім цього слід зазначити, що існує досить висока кореляція між змінними LaborForceFem та FtoMLaborRatio, тобто при побудові моделі слід враховувати лише одну з них.

3.2.2. Результати моделювання та їх інтерпретація

Табл. 3.4 представляє результати оцінок МНК для перехресних даних для обраних європейських країн. У колонці 1 наводяться оцінки з базової специфікації моделі економічного зростання. У колонці 2 включено відсоток місць у парламенті, які займають жінки. Специфікації, наведені в колонках 3 і 4, додають змінні щодо GPI (Індекс гендерного паритету) для змінних початкової та середньої освіти відповідно. Колонка 5 містить співвідношення жінок і чоловіків у робочій силі та співвідношення очікуваної тривалості життя жінок і чоловіків.

Результати моделювання підтвердили певну закономірність, знайдену в літературі. У всіх оцінках коефіцієнт при змінній ВВП на душу населення був від'ємним, що свідчить про те, що гіпотеза умовної конвергенції вірна: якщо всі інші детермінанти зростання постійні, то країни з нижчим ВВП на душу населення будуть розвиватися швидше. Цей результат повністю узгоджується з неокласичними теоріями економічного зростання.

Результати перехресних регресій за 2000-2021 рр.

	Модель 1	Модель 2	Модель 3	Модель 4	Модель 5
Interception	-0,19 (0,956)	-0,08 (0,981)	-9,48 (0,456)	-5,88 (0,661)	-7,35 (0,207)
GDPpcp	-2,02 *** (p<0,01)	-1,82 *** (p<0,01)	-1,82 *** (p<0,01)	-1,84 *** (p<0,01)	-1,39 *** (p<0,01)
IntTrade	1,40 *** (p<0,01)	1,27 *** (p<0,01)	1,29 *** (p<0,01)	1,26 *** (p<0,01)	1,12 *** (p<0,01)
Investment	5,43 *** (p<0,01)	5,40 *** (p<0,01)	5,38 *** (p<0,01)	5,36 *** (p<0,01)	4,99 *** (p<0,01)
ParliamentsFem		0,46 (0,138)	0,42 (0,177)	0,47 (0,127)	0,41 (0,245)
GPIprime			8,01 (0,454)		
GPIsecond				1,34 (0,655)	
FtoMLaborRatio					-0,53 (0,630)
LifeFtoM					-0,22 *** (p<0,01)
Значимість F	(p<0,01)	(p<0,01)	(p<0,01)	(p<0,01)	(p<0,01)
R квадрат	0,198	0,200	0,195	0,195	0,221

Джерело: розрахунки автора

Інвестиційна змінна та індикатор рівня інтеграції країни у світові ринки є позитивно та статистично значущими, що означає, що існує позитивний зв'язок між накопиченням капіталу і відкритістю економіки та економічним зростанням країни.

Що стосується основних змінних, які цікавлять нас, частка жінок у парламентській змінній була позитивною, але статистично незначущою. Незначний коефіцієнт може бути наслідком того факту, що залежність між участю жінок у політичному житті та економічним зростанням може бути нелінійною, тобто кількість жінок у парламентах має досягти певного рівня, перш ніж представництво жінок у парламентах зможе вплинути на народне господарство.

Ми виявили позитивний зв'язок між GPI у початковій освіті та економічним зростанням (модель 3). Коефіцієнт для GPI у середній освіті був додатним, але не є

статистично значущим (модель 4). Цей результат можна пояснити тим фактом, що, крім гендерних розривів у шкільному навчанні, дівчата стикаються з численними додатковими проблемами для отримання високоякісної освіти.

Співвідношення участі жінок і чоловіків у робочій силі було негативним, але статистично незначущим, тоді як співвідношення очікуваної тривалості життя за статтю виявилось значущим (модель 5). Це свідчить про те, що зменшення розриву між середньою тривалістю життя чоловіків та жінок сприятиме економічному зростанню.

У табл. 3.5 представлені результати оцінки узагальненого методу моментів для всієї вибірки. Стовець 1 представляє оцінки з базової специфікації моделі, включаючи, крім початкових умов, частку інвестицій і відкритість торгівлі. У стовпці 2 включено змінну присутності жінок у національному парламенті. Стовпці 3 і 4 повідомляють про змінні щодо GPI для початкової та середньої освіти відповідно. Нарешті, колонка 5 містить змінні співвідношення жінок і чоловіків у робочій силі та очікуваній тривалості життя у роках.

Результати оцінки певною мірою узгоджуються з емпіричною та теоретичною літературою та значною мірою сумісні з результатами попереднього аналізу. Результати підтвердили гіпотезу про умовну збіжність у всіх специфікаціях. Рівень інвестицій та відкритість торгівлі були позитивними і статистично значущими на певному рівні у всіх специфікаціях, що означає, що ці змінні мають велике значення для економічного зростання.

Однак, на відмінну від попередніх оцінок, коефіцієнт для змінної частки жінок у парламенті став негативним і при цьому статистично значущим у деяких моделях (моделі 2 і 4).

Крім цього, спостерігався позитивний вплив GPI для освіти (початкової та середньої) на економічне зростання. Цей результат виявлено в численних дослідженнях, у яких використовувалися різні показники освіти. Коефіцієнти GPI для освіти стали більш статистично значимими, ніж відповідні коефіцієнти у

попередньому аналізі. Це свідчить про те, що зменшення відмінностей, які зберігаються в освіті, може мати значний вплив на економічне зростання.

Таблиця 3.5

Результати динамічних моделей: оцінка узагальненого методу моментів (GMM).

	Модель 1	Модель 2	Модель 3	Модель 4	Модель 5
GDPpcp	-1,67 *** (p<0,01)	-1,35 *** (p<0,01)	-6,99 * (0,013)	-7,72 ** (0,005)	-7,06 ** (0,009)
IntTrade	1,43 *** (p<0,01)	1,22 *** (p<0,01)	1,34 *** (p<0,01)	1,32 *** (p<0,01)	1,16 *** (p<0,01)
Investment	4,25 *** (p<0,01)	4,22 *** (p<0,01)	5,61 *** (p<0,01)	5,46 *** (p<0,01)	4,88 *** (p<0,01)
ParliamentsFem		-0,73 * (0,013)	-0,69 (0,177)	-0,67 * (0,127)	-0,39 (0,204)
GPIprime			2,56 *** (p<0,01)		
GPIsecond				2,28 * (0,014)	
FtoMLaborRatio					2,33 ** (0,009)
LifeFtoM					-0,08 *** (p<0,01)
J-test	(p<0,01)	(p<0,01)	(p<0,01)	(p<0,01)	(p<0,01)

Джерело: розрахунки автора

Коли ми взяли до уваги змінну, пов'язану з ринком праці, ми помітили, що коефіцієнт теж змінився на позитивний та став статистично значимим з рівнем значущості 0,99. Вплив показника співвідношення очікуваної тривалості життя зменшився, проте все ще залишився негативним та статистично значущим.

Загальним висновком з результатів моделювання є те, що економічне зростання країни залежить від багатьох факторів, включаючи рівень інтеграції країни у світові ринки, рівень інвестицій, накопичення капіталу, а також рівень освіти та тривалості життя. Крім того, результати показують, що включення жінок у політичне життя та зменшення розриву між середньою тривалістю життя чоловіків та жінок може позитивно впливати на економічне зростання.

Проте важливо зазначити, що взаємозв'язок між цими факторами може бути складним і залежати від конкретної ситуації в країні. Наприклад, роль жінок у політичному житті може бути різною в різних країнах, а також рівень освіти може бути пов'язаний з іншими факторами, такими як умови життя та надійна соціальна інфраструктура.

Отже, результати дослідження надають базову інформацію про те, які фактори можуть сприяти економічному зростанню країни, проте додаткові дослідження необхідні, щоб детальніше розібратися у взаємозв'язку між цими факторами та їх реальному впливі на економічне зростання.

3.3. Розробка рекомендацій щодо усунення гендерної нерівності та її негативних наслідків

Основними інструментами для боротьби з гендерною нерівністю є законодавство, освіта, культурні зміни та економічні політики. Нижче наведено декілька практичних рекомендацій для боротьби з гендерною нерівністю в суспільстві:

Розробка та впровадження законів, що гарантують рівні права для чоловіків та жінок у всіх сферах життя. Це означає створення юридичної бази, яка гарантуватиме рівність прав та можливостей для всіх незалежно від статі. Крім того, необхідно забезпечити ефективне виконання законів та вжити заходів для протидії дискримінації на практиці.

Забезпечення доступу до якісної освіти для всіх, незалежно від статі. Освіта є ключовим фактором в боротьбі з гендерною нерівністю, оскільки надання якісної освіти для всіх може допомогти розширити можливості для жінок і дівчат, а також сприяти підвищенню рівня їх економічної та соціальної активності. Варто також проводити інформаційну роботу серед дітей та молоді про рівність статей та важливість боротьби з гендерною нерівністю, оскільки виховання свідомого та рівноправного покоління може стати однією з головних запорок успішної боротьби

з гендерною нерівністю у майбутньому. Крім того, варто проводити інформаційну роботу серед дітей та молоді про рівність статей та важливість боротьби з гендерною нерівністю.

Пропагування рівноправного ставлення до чоловіків та жінок у культурі, засобах масової інформації та інших сферах життя. Щоб змінити стереотипні уявлення та погляди суспільства щодо ролей чоловіків та жінок, необхідно проводити пропаганду рівноправного ставлення до обох статей у всіх сферах життя. Зокрема, потрібно створювати і підтримувати культурні та мистецькі проекти, які показують різноманітність та рівноправність гендерів. Також важливо включати гендерну тематику в навчальні програми, проводити тренінги та семінари для різних категорій населення з питань гендерної рівності та боротьби з гендерною дискримінацією.

Встановлення квот для жінок у політичних та економічних структурах, що сприятиме збалансованості гендерного складу та рівномірному представництву влади. Один із важливих аспектів боротьби з гендерною нерівністю - це забезпечення рівноправного представництва чоловіків та жінок у політиці та економіці. Для цього можна встановлювати квоти для жінок в різних політичних та економічних структурах. Наприклад, законодавство може встановлювати обов'язкову квоту на кількість жінок у парламенті або в уряді. Такі заходи сприятимуть збалансованості гендерного складу та рівномірному представництву влади, що, в свою чергу, позитивно відобразиться на рівноправності та демократії в суспільстві.

Розвиток економіки, спрямованої на рівний доступ до ресурсів та можливостей для чоловіків та жінок. Для цього необхідно створювати умови для рівного розподілу ресурсів, сприяти розвитку підприємництва та підтримувати рівний доступ до ринку праці.

Підтримка ініціатив та організацій, що борються з гендерною нерівністю та просувають рівноправність статей. Вона може включати в себе фінансову

підтримку таких ініціатив, створення спеціальних програм та проектів, а також сприяння відкритому діалогу між різними групами населення з метою усунення гендерних стереотипів.

Відмова від стереотипних уявлень про ролі чоловіків та жінок у суспільстві та ведення діалогу з метою усунення гендерних стереотипів. Це може включати в себе розробку та впровадження спеціальних програм та проектів з метою підвищення гендерної освіченості, створення просторів для діалогу та обміну думками між різними групами населення.

Розроблені практичні рекомендації щодо боротьби з гендерною нерівністю можуть стати важливим інструментом в досягненні гендерної рівності в суспільстві. Вони дозволяють виділити конкретні кроки та заходи, які можна вжити на різних рівнях: в уряді, на робочому місці, в освітніх та культурних інституціях тощо. Виконання рекомендацій може призвести до покращення умов життя жінок та чоловіків, зменшення гендерних стереотипів, збільшення кількості жінок в лідерських та впливових позиціях та зміцнення економіки через більш широкую інтеграцію жінок на ринок праці.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Аналіз показників гендерної нерівності та економічного зростання підтверджує наявність зв'язку між цими двома показниками. Зокрема, країни з вищим рівнем гендерної рівності мають більші показники економічного розвитку. Таким чином, можна стверджувати, що зменшення гендерної нерівності може бути корисним для досягнення економічного розвитку країни.

Загальним висновком з результатів моделювання є те, що економічне зростання країни залежить від багатьох факторів, включаючи рівень інтеграції країни у світові ринки, рівень інвестицій, накопичення капіталу, а також рівень освіти та тривалості життя. Крім того, результати показують, що включення жінок у політичне життя та

зменшення розриву між середньою тривалістю життя чоловіків та жінок може позитивно впливати на економічне зростання.

Розроблені практичні рекомендації щодо боротьби з гендерною нерівністю можуть стати важливим інструментом в досягненні гендерної рівності в суспільстві. Вони дозволяють виділити конкретні кроки та заходи, які можна вжити на різних рівнях: в уряді, на робочому місці, в освітніх та культурних інституціях тощо. Виконання рекомендацій може призвести до покращення умов життя жінок та чоловіків, зменшення гендерних стереотипів, збільшення кількості жінок в лідерських та впливових позиціях та зміцнення економіки через більш широку інтеграцію жінок на ринок праці.

ВИСНОВКИ

Поняття гендерної нерівності описується як ситуація, коли люди на основі статі не мають рівних можливостей у різних сферах життя. Виникнення гендерної нерівності пов'язане зі складними соціальними, культурними та релігійними чинниками, що включають у себе стереотипи, норми поведінки та культурні уявлення про роль чоловіків та жінок у суспільстві.

Наслідки гендерної нерівності виявляються в різних сферах життя, таких як праця, освіта, політика, здоров'я та інші. Унаслідок цього, гендерна нерівність має серйозні наслідки для економіки та соціального розвитку країни.

Враховуючи актуальність даної проблеми, у дослідженні ми вивчали зв'язок між деякими показниками гендерної нерівності та економічним зростанням європейських країн. Ми провели аналіз на основі даних з різних джерел, використовуючи економетричні методи.

Було розглянуто різні методи та індикатори для вимірювання та оцінки рівня гендерної нерівності, що дозволяють отримати об'єктивну картину ситуації та здійснити необхідні заходи для її покращення.

Крім цього, в рамках дослідження було висвітлено нормативно-правове регулювання захисту від гендерної дискримінації, що є важливою складовою боротьби з гендерною нерівністю. В Україні на рівні законодавства прийнято низку актів, що забезпечують захист прав та інтересів жінок та чоловіків, та регулюють питання гендерної рівності. Також важливою є роль міжнародних документів, зокрема Стамбульської конвенції.

Було розглянуто взаємозв'язок між гендерною нерівністю та економічним зростанням країни. За результатами огляду літератури та досліджень, було встановлено, що наявність гендерної нерівності може негативно впливати на показники економічного розвитку країни, зокрема на її ВВП та рівень бідності.

Була описана методологія оцінювання взаємозв'язку між гендерною дискримінацією та економічними показниками країни, включаючи індекс гендерної рівності та різні методики оцінювання впливу гендерної нерівності на економіку.

Також було проведено аналіз сучасного стану рівня гендерної нерівності в Україні та світі. Зокрема, були проаналізовані статистичні дані про рівень зайнятості жінок та їхній доступ до ринку праці, участі жінок у прийнятті рішень на різних рівнях управління, рівня освіти, та інших показників.

Аналіз показників гендерної нерівності та економічного зростання підтверджує наявність зв'язку між цими двома показниками. Зокрема, країни з вищим рівнем гендерної рівності мають більші показники економічного розвитку. Таким чином, можна стверджувати, що зменшення гендерної нерівності може бути корисним для досягнення економічного розвитку країни.

Загальним висновком з результатів моделювання є те, що економічне зростання країни залежить від багатьох факторів, включаючи рівень інтеграції країни у світові ринки, рівень інвестицій, накопичення капіталу, а також рівень освіти та тривалості життя. Крім того, результати показують, що включення жінок у політичне життя та зменшення розриву між середньою тривалістю життя чоловіків та жінок може позитивно впливати на економічне зростання.

Проте важливо зазначити, що взаємозв'язок між цими факторами може бути складним і залежати від конкретної ситуації в країні. Наприклад, роль жінок у політичному житті може бути різною в різних країнах, а також рівень освіти може бути пов'язаний з іншими факторами, такими як умови життя та надійна соціальна інфраструктура.

Отже, результати дослідження надають базову інформацію про те, які фактори можуть сприяти економічному зростанню країни. Але додаткові дослідження необхідні, щоб детальніше розібратися у взаємозв'язку між цими факторами та їх реальному впливі на економічне зростання.

Крім цього, були розроблені практичні рекомендації щодо боротьби з гендерною нерівністю, які можуть стати важливим інструментом в досягненні гендерної рівності в суспільстві. Вони дозволяють виділити конкретні кроки та заходи, які можна вжити на різних рівнях: в уряді, на робочому місці, в освітніх та культурних інституціях тощо. Виконання рекомендацій може призвести до покращення умов життя жінок та чоловіків, зменшення гендерних стереотипів, збільшення кількості жінок в лідерських та впливових позиціях та зміцнення економіки через більш широку інтеграцію жінок на ринок праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вінська О. Й., Токар В.В. Гендерна рівність та соціально-економічний розвиток країн ЄС. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. №2. С. 32-36.
2. Всесвітній економічний форум. URL: <http://www.weforum.org/>
3. Європейський інститут із гендерної рівності URL: <https://eige.europa.eu>
4. Камінська Н., Романова Н. Причини виникнення гендерної нерівності. Юридична психологія. 2018. 23(2). С. 30-47.
5. Кодекс законів про працю України від 27.01.2023 р. № 322-08. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
6. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
7. Крушельницька Т.А., Матвеева О.Ю., Наумов В.М. Соціально- економічний вплив пандемії COVID-19 у контексті державної політики реалізації глобальної цілі сталого розвитку №5 “Гендерна рівність”. Ефективність державного управління. 2021 №63. С. 249- 269. URL: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020.212679>
8. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків: Закон України від 31.03.2023 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
9. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 31.03.2023 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
10. Про охорону здоров'я: Закон України від 27.10.2022 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
11. Світова організація здоров'я URL: <https://www.who.int/home>
12. Світовий банк URL: <https://www.worldbank.org/en/home>
13. Ставицький А.В. Навчально-методичний комплекс з курсу „Економетрика”. – К., 2004. 112 с.

14. Черняк О.І., Ставицький А.В., Баженова О.В., Шобаніна О.В. Економетрика: підручник, 2-ге вид., перероб. та доп. / За ред. О.І.Черняка. Миколаїв, 2014. 414 с.

15. A quantum leap for gender equality : for a better future of work for all. International Labour Office. - Geneva: ILO. 2019. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_674831.pdf

16. Altuzarra A., Gálvez-Gálvez C., González-Flores A. Is Gender Inequality a Barrier to Economic Growth? A Panel Data Analysis of Developing Countries. Sustainability. 2021. 13. 367. 21 p. <https://doi.org/10.3390/su13010367>

17. Arellano M., Bover O. Another Look at the Instrumental Variable Estimation of Error-Components Models. J. Econom. 1995, 68, P. 29–51. <https://doi.org/10.1016/0304-4076%2894%2901642-D>

18. Beijing Declaration and Platform for Action : 4th World Conference on Women, Beijing, China, 4 - 15 September 1995. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1648092>

19. Bertay A. C., Dordevic L., Sever C. Gender Inequality and Economic Growth: Evidence from Industry-Level Data. IMF Working Paper. 2020. 20(119). 38 p. <https://doi.org/10.5089/9781513546278.001>

20. Care work and care jobs for the future of decent work International Labour Office. URL: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_633135/lang-en/index.htm

21. Charter of the United Nations and statute of the international court of justice. URL: <https://legal.un.org/repertory/art1.shtml>

22. Cintas-Peña M., Sanjuán G. L. Gender Inequalities in Neolithic Iberia: A Multi-Proxy Approach. European Journal of Archaeology. 2019. 22(4). P. 499-522. doi:10.1017/ea.2019.

23. Comparative Gender Profile of Ukraine 2018-2019. UNDP. 2019. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/en/home/gender-equality/comparative-gender-profile-of-ukraine-.html>
24. Comprehensive proposal for the composite entity for gender equality and the empowerment of women : report of the Secretary-General. The United Nations. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/675159>
25. Dilli S.D. A Historical Perspective on Gender Inequality and Development in the World Economy, c. 1850-2000. Diss. Utrecht University. 2015.
26. Gauthier T.D. Detecting Trends Using Spearman's Rank Correlation Coefficient, Environmental Forensics. 2001. 2(4). P. 359-362. <https://doi.org/10.1006/enfo.2001.0061>.
27. GEM Global Entrepreneurship Monitor. URL: <https://www.gemconsortium.org>
28. Gender Equality: Glossary of Terms and Concepts. UNICEF Regional Office for South Asia. November 2017 URL: <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Genderglossarytermsandconcepts.pdf>
29. Gender wage gap. OECD Data. – Fact Sheet. 2022. URL: <https://data.oecd.org/earnwage/gender-wage-gap.htm>
30. Gender, Education and Skills: The Persistence of Gender Gaps in Education and Skills. OCED. URL: <https://www.oecd.org/publications/gender-education-and-skills-34680dd5-en.htm>
31. Gordon L. Gerda Lerner: Leftist and Feminist. Journal of Women's History. 2014. 26(1). P. 31-36.
32. Haines R., O'Neil T. Putting gender in political economy analysis: why it matters and how to do it. Gender and Development Network. 2018.
33. Hiller V. Gender Inequality, Endogenous Cultural Norms, and Economic Development. Macroeconomics: Consumption. 2014. 116(2). P. 455-481. <https://doi.org/10.1111/sjoe.12056>

34. I'd blush if I could: closing gender divides in digital skills through education. UNESCO. URL: <https://en.unesco.org/Id-blush-if-I-could>
35. Joyner K.E. Gender Inequality and Economic Decline: A Comparative Analysis of Gender Roles and its Impact on Economic Development in Egypt and Iran. Senior Theses. 2023. 113 p.
36. Kenworthy Lane and Melissa Malami. Gender Inequality in Political Representation: A Worldwide Comparative Analysis. *Social Forces*. 78. 1999. P. 235-268. <https://doi.org/10.1093/SF/78.1.235>
37. Kharlamova G., Stavtyskyy A., Naumova M. Gender Matters for the Entrepreneurial Activity: Case of European States. *Studies in Business and Economics*. 2020. 15(3), P. 287-302. <https://doi.org/10.2478/sbe-2020-0059>
38. Klasen S. UNDP's gender-related measures: some conceptual problems and possible solutions. *Journal of Human Development*. 2009. 7(2). P. 243–74. <https://doi.org/10.1080/14649880600768595>
39. Lopez-Claros A., Zahidi S. Women's Empowerment: Measuring the Global Gender Gap. Geneva: World Economic Forum. 2005 http://www.weforum.org/pdf/Global_Competitiveness_Reports/Reports/gender_gap.pdf
40. McFeely C., Whiting N., Lombard N., Brooks O., Burman M., McGowan M. Domestic abuse and gender inequality: An overview of the current debate. *University of Edinburgh Briefing* 69. 2013.
41. Meagher K., Attal B., Patel P. Exploring the role of gender and women in the political economy of health in armed conflict: a narrative review. *Global Health*. 2021. 17(88). <https://doi.org/10.1186/s12992-021-00738-9>
42. Minasyan A., Zenker J., Klasen S., Vollmer S. Educational gender gaps and economic growth: A systematic review and meta-regression analysis. *World Development*. 2019. No122. P. 199-217. <https://doi.org/10.1016/J.WORLDDEV.2019.05.006>

43. Monitoring and Evaluation Programme of the African Plan of Action to Accelerate the Implementation of the Dakar and Beijing Platforms for Action. UN Economic Commission for Africa (UNECA). 2004. URL: http://www.uneca.org/beijingplus10/pubs/Part1_2004_final.pdf

44. Newman L.K. Sex, gender and culture: Issues in the definition, assessment and treatment of gender identity disorder. *Clinical child psychology and psychiatry*. 2002. 7(3). P. 352-359. <https://doi.org/10.1177/1359104502007003004>

45. No Country Treats its Women the same as its Men: the Gender Equality Index – a New Perspective. *Roars and Whispers: Gender and Poverty: Promises Versus Action*. 2005. URL: http://www.socialwatch.org/en/informeImpreso/pdfs/gei2005_eng.pdf

46. Regional Report on the Achievement of the Millennium Development Goals in the Caribbean Community. Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC). 2004.

47. Resolution adopted by the General Assembly on 2 July 2010. 64/289. System-wide coherence. URL: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Executive%20Board/GA-Res-64-289-en-Adopted%20by%20the%20General%20Assembly%20on%202%20July%202010%20pdf.pdf>

48. Ridgeway C.L. *Framed by gender: How gender inequality persists in the modern world*. Oxford University Press. 2011. <https://doi.org/10.5860/choice.49-1789>

49. Rodríguez A.V. Economic growth and gender inequality: an analysis of panel data for five Latin American countries. *CEPAL Review*. 2017. 122. P. 79 – 106. <https://doi.org/10.18356/73D010ED-EN>

50. Roodman D. How to do Xtabond2: An introduction to Difference and System GMM in Stata. *Stata J*. 2009. 9(1). P. 86–136. <https://doi.org/10.2139/ssrn.982943>

51. State of the World Population Report. 2023. URL: <https://www.unfpa.org/swp2023>

52. Universal Declaration of Human Rights. The United Nations. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
53. Where do the world's NEETs live? International Labour Office. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/multimedia/maps-and-charts/enhanced/WCMS_598674/lang--en/index.htm
54. Windmeijer F. A finite sample correction for the variance of linear efficient two-steps GMM estimators. *J. Econom.* 2005, 126, P. 25–51. <https://doi.org/10.2139/ssrn.250448>
55. Wintoki M.B., Linck J.S., Netter J.M. Endogeneity and the Dynamics of Internal Corporate Governance. *Rev. Financ. Econ.* 2012. 105(3). P. 581-606. <https://doi.org/10.1016/J.JFINECO.2012.03.005>
56. Women, Business and the Law. World Bank. URL: <https://wbl.worldbank.org/en/wbl>
57. World Health Statistics data visualizations dashboard. World Health Organization. – Fact Sheet. 2019. URL: <https://apps.who.int/gho/data/node.sdg.tp-1>

ДОДАТКИ

Додаток А

**Динаміка інтегрованого індексу гендерного розриву в період з 2018 по 2021
для обраних країн**

<i>Країна</i>	<i>2018</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>Середнє</i>	<i>Ранг</i>
Австрія	0,718	0,744	0,777	0,746	20
Албанія	0,734	0,769	0,770	0,758	15
Бельгія	0,738	0,750	0,789	0,759	14
Болгарія	0,756	0,727	0,746	0,743	21
Боснія і Герцеговина	0,712	0,712	0,713	0,712	27
Греція	0,696	0,701	0,689	0,695	33
Данія	0,778	0,782	0,768	0,776	9,5
Естонія	0,734	0,752	0,733	0,740	22
Ірландія	0,796	0,798	0,800	0,798	5
Ісландія	0,858	0,876	0,892	0,875	1
Іспанія	0,746	0,794	0,788	0,776	9,5
Італія	0,706	0,707	0,721	0,711	29
Кіпр	0,684	0,692	0,707	0,694	34
Латвія	0,758	0,785	0,778	0,774	11
Литва	0,749	0,745	0,804	0,766	13
Люксембург	0,712	0,725	0,726	0,721	24
Мальта	0,686	0,693	0,703	0,694	35
Нідерланди	0,747	0,736	0,762	0,748	19
Німеччина	0,776	0,786	0,796	0,786	6
Норвегія	0,835	0,842	0,849	0,842	2
Об'єднане Королівство	0,774	0,767	0,775	0,772	12
Північна Македонія	0,707	0,711	0,715	0,711	30

**Динаміка інтегрованого індексу гендерного розриву в період з 2018 по 2021
для обраних країн**

<i>Країна</i>	<i>2018</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>Середнє</i>	<i>Ранг</i>
Польща	0,728	0,736	0,713	0,726	23
Португалія	0,732	0,744	0,775	0,750	17
Румунія	0,711	0,724	0,700	0,712	28
Сербія	0,730	0,736	0,780	0,749	18
Словацька Республіка	0,693	0,719	0,712	0,708	31
Словенія	0,784	0,743	0,741	0,756	16
Угорщина	0,674	0,677	0,688	0,680	36
Україна	0,708	0,721	0,714	0,714	26
Фінляндія	0,821	0,832	0,861	0,838	3
Франція	0,779	0,781	0,784	0,781	7
Чеська Республіка	0,693	0,707	0,711	0,704	32
Чорногорія	0,706	0,711	0,732	0,716	25
Швейцарія	0,755	0,779	0,798	0,777	8
Швеція	0,822	0,820	0,823	0,822	4

**Динаміка ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності в
дол. США в період з 2018 по 2021 для обраних країн**

<i>Країна</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>Середнє</i>	<i>Ранг</i>
Австрія	55217,29	55806,44	51988,42	54121,15	54283,32	8
Албанія	13317,12	13653,23	13253,76	14516,31	13685,10	35
Бельгія	51113,48	51977,19	48978,93	51739,54	50952,28	11
Болгарія	22206,16	23266,07	22479,58	24393,78	23086,40	30
Боснія і Герцеговина	14064,33	14632,13	14356,42	15663,74	14679,16	34
Греція	29141,17	29721,59	27103,54	29548,04	28878,58	29
Данія	56178,77	56813,96	55518,6	57962,65	56618,50	5
Естонія	34979,87	36153,43	35883,27	38717,7	36433,57	22
Ірландія	83340,39	86681,27	91099,75	102496,2	90904,41	2
Ісландія	56816,36	56923,17	52174,57	53586,16	54875,07	7
Іспанія	40255,25	40760,31	35967,89	37913,08	38724,13	19
Італія	42045,92	42739,05	39065,28	41929,43	41444,92	16
Кіпр	40092,68	41739,46	39464,54	41694,26	40747,73	17
Латвія	30051,4	31038,68	30568,5	32081,45	30935,01	27
Литва	35446,71	37184,45	37166,41	39305,61	37275,80	21
Люксембург	114164,5	114542,5	111751,3	115683,5	114035,44	1
Мальта	44607,64	45425,81	40733,7	44650,75	43854,47	15
Нідерланди	56060,91	56784,04	54275	56617,35	55934,33	6
Німеччина	53431,39	53874,32	51840,33	53179,65	53081,42	9
Норвегія	64341,26	64385,01	63548	65662,17	64484,11	4
Об'єднане Королівство	46878,13	47362,26	41984,11	44978,71	45300,81	13
Північна Македонія	16145,58	16773,08	15779,73	16464,38	16290,69	33
Польща	31739,26	33159,75	32546,83	34915,52	33090,34	24
Португалія	34040,73	34945,66	32011,33	33674,53	33668,06	23
Румунія	28736,09	30000,98	29057,28	30771,44	29641,45	28
Сербія	17452,83	18306,81	18262,71	19827,76	18462,53	32
Словацька Республіка	31229,86	31973,46	30867,97	31866,03	31484,33	26

Продовження дод. Б

**Динаміка ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності в
дол. США в період з 2018 по 2021 для обраних країн**

<i>Країна</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>Середнє</i>	<i>Ранг</i>
Словенія	37995,72	39034,23	37098,12	40036,49	38541,14	20
Угорщина	31122,5	32649,14	31231,6	33593,15	32149,10	25
Україна	12336,93	12804,96	12407,79	12943,61	12623,32	36
Фінляндія	48048,52	48583,43	47443,9	48753,35	48207,30	12
Франція	45245,96	45922,79	42233,14	44993,13	44598,76	14
Чеська Республіка	39941,29	40989,73	38639,98	40740,99	40078,00	18
Чорногорія	20686,59	21533,96	18258,98	20598,82	20269,59	31
Швейцарія	70558,56	70857,09	68670,24	71032,84	70279,68	3
Швеція	52349,29	52850,57	51331,28	53613,42	52536,14	10